

Sisekaitseakadeemia
Finantskolledž

Laura Tšernova

**AVALIKU VÕIMU KANDJA NÕUETE SISSENÕUDMISEGA
SEOTUD PROBLEEMID**

Lõputöö

Juhendaja:
Kerly Randlane, MPA

Tallinn 2017

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2017
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleemid.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: The Problems Related to the Recovery of Claims by Public Authorities.</p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning koosneb 53 leheküljest. Töös on kasutatud 55 allikat.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleeme. Töö eesmärgi saavutamiseks püstitati neli uurimisülesannet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Antakse ülevaade avaliku võimu kandjatest, nende ülesannetest ning nende käsitlevatest nõuetest. 2. Kirjeldatakse avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmise protsessi. 3. Antakse ülevaade nõuete sissenõudmisel tekkivatest probleemidest. 4. Analüüsitakse sissenõudmisega seotud probleeme ja pakutakse võimalikke lahendusi. <p>Lõputöös antakse teoreetiline ülevaade avaliku võimu kandjatest, nende ülesannetest, nende käsitlevatest nõuetest ja avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmise protsessist. Töö empiirilises osas kasutatakse kvalitatiivse uurimismeetodit. Andmekogumismeetodina kasutatakse töö teema kohta käiva allikate, dokumentide analüüsimist ja uurimist ning intervjuusid. Lõputöö tulemusel selgus, et kõige suuremateks probleemideks on töötasu varjamine läbi kolmanda isiku konto; pikad nõude aegumiskuupäevad; ettemaksu küsimine; tasumata nõuete kohta ülevaate puudumine jm. Võimalike lahendustena nähakse sissenõudmise tsentraliseerimist ja kliendipõhise loogika loomist. Edaspidi võiks täiendavalt uurida, millised on probleemid nõuete sissenõudmisel Euroopa Liidu riikides.</p>	
<p>Võtmesõnad: avaliku võimu kandja, nõuete sissenõudmine, probleemid, tuvastamine, kohtutäitur.</p>	
<p>Võõrkeelsed võtmesõnad: public authority, enforcement of claims, problems, identification, bailiff.</p>	
<p>Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Vabariigi Valituse tegevusprogramm aastateks 2015-2019. Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2017-2020.</p>	
<p>Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu</p>	
<p>Töö autor: Laura Tšernova</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele</p> <p>Juhendaja: Kerly Randlane</p>	<p>Allkiri:</p>
<p>Kaitmisele lubatud</p> <p>Kolledži direktor: Uno Silberg</p>	<p>Allkiri:</p>

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. AVALIKU VÕIMU KANDJA NÕUETE SISSENÕUDMINE	7
1.1 Avaliku võimu kandjad, nende ülesanded ja nõuded	7
1.2 Avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmise protsess.....	13
2. PROBLEEMID NÕUETE HALDAMISEL JA SISSENÕUDMISEL	19
2.1 Avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisel tekkivad probleemid	19
2.2 Nõuete sissenõudmisega seotud probleemide võimalikud lahendused	26
KOKKUVÕTE.....	32
SUMMARY	35
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	36
LISAD.....	41
Lisa 1. Intervjuu küsimused MTA ametnikule, kohtutäiturile ja Justiitsministeeriumi ametnikule	41
Lisa 2. Intervjuu MTA ametnikuga.....	42
Lisa 3. Intervjuu kohtutäituriga	46
Lisa 4. Intervjuu Justiitministeeriumi ametnikuga	50

SISSEJUHATUS

Koos riikide tekkimisega tekkisid ka riiginõuded, sest riik vajab toimimiseks finantseeringut. Peamine tulu riigi eelarvesse tuleb maksumaksja tulust, mis on näiteks erinevad maksud, riigilõivud, trahvid ja keskkonnatasud. Riigieelarvega juhitakse ja kujundatakse riigipoliitikat. Seega on oluline nõuete plaanipärane laekumine, et säiliks riigi avaliku korra julgeolek, edeneks majandus ning suureneks perede toetusfond. Institutsioonid kasutavad oma õigusvõimet, et riiginõuded, olgu need maksud või politseitrahvid laekuksid. Ilma avaliku võimu kandja nõueteta ei suudaks ükski riik toimida ja pakkuda enda kodanikele avalikke teenuseid ja hüvesid. Nüüdisajal tegelevad nõuete haldamisega mitmed erinevad asutused nagu näiteks Maksu- ja Tolliamet, Politsei- ja Piirivalveamet ja Keskkonnainspeksioon. Kõrvalasutustest ka näiteks Riigi Tugiteenuste Keskus. Kuna maailm on pidevalt muutuv seisus ja iga riik lähtub enda kujundatud poliitikast, peaks see olema võimalikult lihtne ja selge, et nõuete sissenõudmine oleks võimalikult efektiivne.

Lõputöö teema valikul on arvesse võetud sissenõudmisega seotud probleemide kiiret tekkimist, mis on tingitud näiteks tänapäeva sissenõudmissüsteemi puudustest. See omakorda annab kodanikele võimaluse katsetada erinevaid petuskeeme ja niimoodi riiki petta. Mida vähem laekub rahalisi vahendeid riigikassasse, seda vähem suudab riik toimida ja pakkuda enda kodanikele hüvesid.

Lõputöö teema on aktuaalne, sest Vabariigi Valituse tegevusprogramm aastateks 2015-2019 tõi ühe eesmärgina välja pankroti- ja täitemenetluse kiiremaks muutmise vajalikkuse, võimaldades muuhulgas täituritele ligipääsu täitemenetluseks vajalikele registritele ja ajakohastades seotud regulatsioonidele ning muutes täitemenetluse seadustikku. Lisaks on Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2017-2020 suurt rõhku pööranud sissenõudmisprotsessi arendamisele, liitudes elektroonilise arestimissüsteemiga.

Lõputöö teema uudsus seisneb selles, et lõputöös keskendutakse avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleemide tuvastamisele. Kuigi varasemalt on Sisekaitseakadeemia lõputöös sissenõudmisega seotud probleeme käsitletud, kuid seda maksuvõla sissenõudmise vaates. Lõputöö lisaväärtus seisneb intervjuude analüüsimise

põhjal sissenõudmisega seotud probleemide leidmises. Arvestades lõputöö tulemusi on võimalik paremini aru saada avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleemidest.

Lõputöö probleem seisneb selles, et nõuete sissenõudmisega seotud probleeme on ja tekib aina juurde. See aga tõstab küsimuse, millised vead on täitesüsteemis ja miks. Samuti on küsimusteks, millised on võimalused probleemide lahendamisel ning kuidas neid rakendada, et lahendus oleks kõige efektiivsem. Korrapärane ja efektiivne nõuete laekumine on riigi üks peamisi eesmärke, seega peab sissenõudmine toimuma probleemideta.

Töö eesmärgiks on analüüsida avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleeme.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Antakse ülevaade avaliku võimu kandjatest, nende ülesannetest ning nende käsitlevatest nõuetest.
2. Kirjeldatakse avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmise protsessi.
3. Antakse ülevaade nõuete sissenõudmisel tekkivatest probleemidest.
4. Analüüsitakse sissenõudmisega seotud probleeme ja pakutakse võimalikke lahendusi.

Lõputöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismetoodikat. Andmekogumismeetodina kasutatakse teema kohta käiva allikate, dokumentide analüüsimist ja uurimist ning intervjuusid, mis aitavad välja tuua nõuete sissenõudmisega seotud probleeme ja võimalikke lahendusi. Järelduste tegemisel on kasutatud analüütilist ja võrdlevat meetodit.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Iga peatükk on omakorda jagatud kaheks alapeatükiks. Esimene peatükk räägib avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisest. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade avaliku võimu kandjatest, nende ülesannetest ja nõuetest ning teises alapeatükis kirjeldatakse nõuete sissenõudmisprotsessi. Esimeses kahes alapeatükis võetakse vaatluse alla kolm asutust, milleks on Maksu- ja Tolliamet, Politsei- ja Piirivalveamet ning Riigi Tugiteenuste Keskus, sest tegemist on asutustega, kes tegelevad riiginõuete haldamisega. Teine peatükk räägib erinevatest probleemidest, mis tekivad nõuete

sissenõudmisel. Teise peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade sissenõudmisel tekkivatest probleemidest. Teise peatüki teine alapeatükk pakub probleemidele võimalikke lahendusi ning analüüsib kas neid oleks realselt võimalik ellu viia.

Lõputöös kasutatakse nii eesti- kui ka inglisekeelset erialakirjandust, teadusartikleid, Eesti Vabariigi seadusi, statistikaid ja teisi teemakohaseid allikaid. Lõputöö käigus intervjueritakse nii Maksu- ja Tolliameti ametnikku, kohtutäiturit kui ka Justiitsministeeriumi ametnikku.

1. AVALIKU VÕIMU KANDJA NÕUETE SISSENÕUDMINE

1.1 Avaliku võimu kandjad, nende ülesanded ja nõuded

Riigid ei kujutaks ilma riiginõueteta jätkusuutlikku riigivalitsemist ette. Näiteks tuhandeid aastaid tagasi maksustati enamasti maad ja isikuid ning alguses tasuti makse valdavalt natuuras. Maksude maksmine on inimese üks tähtsamaid kohustusi riigi ees, sest kui makse poleks olemas või kui neid ei makstaks, ei suudaks enamik riike toimida ja pakkuda enda kodanikele avalikke teenuseid ning hüvesid. Kõiki nõudeid haldavad kindlad organisatsioonid, kellele on antud selleks vastav pädevus.

Avaliku võimu kandjaid on mitmeid. Avalik-õiguslik valdkond on õigusvaldkond, mis reguleerib avalikest huvidest tulenevaid suhteid, kus õigussuhte subjektid (näiteks riik ja üksikisik) on alluvussuhtes (avaliku võimu esindajal on siin seadusest tulenev avaliku võimu pädevus ning avalik-õiguslikus õigussuhtes subjektid valdavalt kokku ei lepi, vaid isik peab alluma näiteks võimuesindaja seadusest tulenevale korraldusele) (Sisekaitseakadeemia, 2017). Avaliku võimu kandjad on riik (avalik-õiguslik juriidiline isik), kohaliku omavalituse (edaspidi KOV) üksused, teised riigi poolt seadusega loodud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning eraõiguslikud halduse kandjad (Sisekaitseakadeemia, 2017). Näidetena võib avaliku võimu kandjatest välja tuua Maksu- ja Tolliameti (edaspidi MTA), Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi PPA), Keskkonnainspektsiooni (edaspidi KKI). Sarnaselt tegelevad riigi nõuete ja varade haldamisega ka näiteks Riigi Tugiteenuste Keskus (edaspidi RTK). Eelnevalt mainitutest on PPA suurim riigiasutus, mis ühendati 1. jaanuaril 2010. aastal üheks asutuseks liites eraldi asutusena tegutsenud Politseiameti, Keskkriminaalpolitsei, Julgestuspolitsei, Piirivalveamet ning Kodakondsuse- ja Migratsiooni ameti (Politsei- ja Piirivalveamet, 2017). RTK pole avaliku võimu kandja, kuid see asutus tegeleb kohtumenetluste tulemusena tekkinud riigi nõuete täitmisega. RTK kui Rahandusministeeriumi hallatava riigiasutusena, töötab koostöös üheksa ministeeriumi valitsemisala asutustega. (Riigi Tugiteenuste Keskus, 2017)

Organ on õiguslikult loodud haldusekandja asutus, mis võib tegutseda nii koguna kui isikuna, millel on kindel pädevus ehk õigused ja kohustused. Kuid see pädevus ei ole tema isiklik pädevus, vaid haldusekandja pädevus. Organid väljendavad haldusekandja tahet oma pädevuse piires. Organ on iseloomulik ka eraõiguslikele juriidilistele isikutele. (Sisekaitseakadeemia, 2017) Näiteks MTA on riigiasutus, mille liikmed on ametnikud, kes kasutavad riigi pädevust. RTK on Rahandusministeeriumi hallatav riigiasutus, kes kasutab samuti riigi pädevust oma igapäevases töös. Vastavalt avaliku teenistuse seadusele (edaspidi ATS) § 6 lg 1 on ametiasutus riigi või KOV üksuse eelarvest finantseeritav asutus. Haldusorganeid saab liigitada nende funktsiooni järgi näiteks: haldusjärelevalveorganiteks (õiguskantsler, maavanem, riigikontroll), riikliku järelevalve organiteks ehk korrakaitseorganiteks (PPA, MuPo) ning sotsiaalhoolekandeorganiteks jne (Sisekaitseakadeemia, 2017).

Igal avaliku võimu kandjal on kindlaks määratud talle omased ülesanded, kuid oma põhieesmärgilt on need ülesanded sarnased. Kõik ülesanded on määratud riigi jätkusuutliku ja stabiilse elu edendamiseks. ATS § 7 lõige 3 punktid 1-9 reguleerivad avaliku võimu ülesandeid, milleks on näiteks ametiasutuse juhtimine, riikliku ja haldusjärelevalve teostamine, samuti siseauditi läbiviimine, riigi julgeoleku ja põhiseadusliku korra tagamine, alaliselt riigi sõjaline kaitsmine ja valmistumine selleks ning süütegude menetlemine. Tegemist on oluliste ja vastutusrikaste ülesannetega riigi ees. Avaliku võimu ülesanneteks on veel ka üksikisiku arengu ja toimetuleku toetamine, ühiskonna arengu soodustamine ja juhtimine, avalikule võimule ainelistele vahenditele kindlustamine. Riiginõuete haldamise ja sissenõudmise kohapealt on igal asutusel omad suunad ja nõuded. (Tallinna Ülikool, 2017)

Halduse ülesanded jagunevad oma sisu järgi olenemata, kas neid ülesandeid täidab riik, kohalik omavalitsus või mõni muu haldusekandja (Sisekaitseakadeemia, 2017):

1. Korrakaitsealused, toetavad (nt sotsiaaltoetused).
2. Vahendite kogumine (nt maksud).
3. Avaliku teenistusega seotud ülesanded.

RTK on rahandusministeeriumi hallatav riigiasutus, mille põhiülesanneteks on riigi raamatupidamise ning personali- ja palgaarvestuse korraldamine, sealhulgas teenuste osutamine üheksa ministeeriumi valitsemisala asutustele (Riigi Tugiteenuste Keskus, 2017). RTK osutab näiteks raamatupidamisteenust MTA-le. RTK tegeleb veel avaliku võimu kandjate nõuete haldamisega. Riigi Tugiteenuste Keskuse põhimäärus toob välja, et keskuse põhiülesannete hulka kuulub ka kohtumenetlusest tulenevate avalik-õiguslike rahaliste kohustiste (sealhulgas maksukorralduse seaduses nimetatud maksukohustuslaste registrisse kantud kohustiste) tasumise, tasaarvestamise ja tagastamise üle arvestuse pidamine ning nende täitmise korraldamine. Põhiülesannete juurde kuulub veel mitmeid muid ülesandeid. Vastavalt eelmainitud põhiülesandest tulenevalt on RTK ülesanneteks (Riigi Tugiteenuste Keskus, 2017):

1. Kohtunõuete arvestuse pidamine, sealhulgas nende vabatahtliku täitmise kohta.
2. Kohtute määratud tagatiste ja nende laekumise kohta arvestuse pidamine.
3. Korraldada laekumata kohtunõuete edastamist kohtutäituritele sundtäitmise korraldamiseks.
4. Esindada riiki kohtunõuetega seonduvas kohtu-, täite-, likvideerimis- või pankrotimenetluses.
5. Esitada aruandeid kohtunõuete kohta.

MTA tegutseb Rahandusministeeriumi haldusalas. Asutuses on 13 osakonda ning igal neist on omaette ülesanded. Ameti struktuuriüksuse koosseisu võivad kuuluda talitused (näiteks liikuv kontrolli talitus) ja tollipunktid (Maksu- ja Tolliamet, 2017). Kokkuvõtlikult võib öelda, et MTA missiooniks on koguda kokku riigi maksutulud, kaitsta ühiskonda ja majandust ning hõlbustada ettevõtlust (Maksu- ja Tolliamet, 2017). Maksu- ja Tolliameti põhimääruse § 7 lõiked 1-19 toovad välja ameti kõik ülesanded. Lõike 1 kohaselt on ameti ülesanne riigieelarvesse laekunud ning tasumisele kuuluvate riiklike maksude ja muude rahaliste kohustuste täitmise üle arvestuse pidamine. Lõige 3 märgib ka, et üheks ülesandeks on maksuvõlgade sissenõudmine, maksuvõla tasumise ajatamine, maksuvõla mahakandmine ja kustutamine. (Maksu- ja Tolliameti põhimäärus, 2008) Kui sissenõudmisel maksuhalduri

esmased toimingud tulemust ei anna, edastatakse need kohtutäiturile. Üldiselt on ülesanne esmaste toimingutega võimalikult efektiivselt nõue kätte saada.

PPA on politseiasutus, mis asub Siseministeeriumi valitsemisalas. Politsei on teenindav organisatsioon ja peab oma ülesandeks teha omalt poolt kõik, et õiguskaualekal inimesel oleks Eestis võimalikult turvaline. Selle nimel teevad ametnikud aktiivselt koostööd nii partnerorganisatsioonidega riigiasutuste seas kui ka erasektoris ja mittetulundusühingute ringis. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2017) Põhiülesanneteks on Euroopa välispiiri tagamine, kodakondsuse määramine, dokumentide väljastamine, turvalisus ja avalik kord riigi sees ning kuritegude menetlemine ja ennetamine (Politsei- ja Piirivalveamet, 2017). Politsei ülesandeid reguleerib Politsei ja piirivalve seadus (edaspidi PPVS) § 3 lõige 1 punktid 1-9, milleks on näiteks süütegude ennetamine, dokumentide ja tegevuslubade väljastamine, piirivalve korraldamine, süütegude menetlemine ja otsingutööde tegemine. PPVS § 1 lõiked 4 ja 5 ütlevad, et politsei ülesanded süüteomenetluses, avaliku korra kaitse ja haldusmenetluse kohaldamiseks kasutatakse kriminaalmenetluse seadustiku, väärteomenetluse seadustiku, korrakaitse seaduse ja haldusmenetluse seaduse sätteid.

Nagu eelnevalt mainitud, siis maksutulu on riigieelarve üks tähtsamaid tuluallikaid. Valituse eesmärk on pakkuda enda kodanikele kaupu ja teenuseid, mille finantseering tuleb ühiselt kodanike maksutulust (Campbell, 2014, pp. 12). Riigitulude kokkukogumisega tegeleb MTA ning alates 2011. aastast on MTA hallata ka keskkonnatasud. Eesti maksusüsteem koosneb riiklikest ja kohalikest maksudest. Riiklikud maksud on tulu-, sotsiaal-, maa-, raskeveoki-, käibe-, tolli-, hasartmängumaks ja aktsiisid. Kohalikud maksud on reklaami-, teede ja tänavate sulgemise-, mootorsõiduki-, loomapidamis-, lõbustusmaks ja parkimistasu. Eesti Vabariigi põhiseadus (edaspidi PS) § 113 sätestab, et lisaks maksudele on avalik-õiguslikud rahalised nõuded veel koormised, trahvid, lõivud ja sundkindlustusmaksed (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992). Koormised pole tänapäeval enam kasutuses, kuid teised mainitud nõuded küll. Kõrvalkohustistena ja muude kohustistena haldab MTA ka sunniraha, intressi ja menetluskulusid. Maksukorralduse seadus (edaspidi MKS) § 1 lõige 6 ütleb, et lisaks maksunõuetele administreerib MTA ka kohtumenetlusest tulenevate avalik-õiguslike rahaliste kohustuste, sh kassatsioonikautsjoni ja riigi-lõivu ning prokuratuuri lahenditest

tulenevaid nõudeid. Samuti on MTA hallata ka erinevad tööjõumaksud (töötajate tasu, juhatuse liikmetasu), maksudeklaratsioon (edaspidi TSD), mis hõlmab tulu-, sotsiaalmaksu kui ka kogumispensionit ja töötuskindlustusmaksu.

PPA-l kui suurimal riigiasutusel on samuti hulk nõuded, millega nad igapäevaselt tegelevad. Süüteod jagunevad kuritegudeks ja väärtegudeks. Kõige suurem liik mida PPA sisse nõuab on peamiselt väärteoasjadest tulenevad trahvid. PPVS § 3 lõige 4 ütleb, et väärtegu on süütegu, mille eest on põhikaristusena ette nähtud rahatrahv, arest või sõiduki juhtimise õiguse äravõtmine. Kuriteo menetlemisõigus on vaid kohtul, kuid väärteo eest võib karistuse määrata ka kohtuväline menetleja (Eesti kohtud, 2017). Nii nagu on kohtuväline menetleja on MTA, on seda ka PPA. PPA nõuete gruppi kuuluvad trükistega seotud nõuded; koolitusega seotud nõuded; keskkonnateenustega seotud nõuded; konfiskeeritud vara kui ka vanametalli müük; kinnisvaraga seotud nõuded; lepingu rikkumise trahvid; transpordivahenditega seotud nõuded; muud klassifitseerimata nõuded, mis tulevad varude müügist, tekitatud kahjutasudest ning loomulikult määratud trahvid (Politsei- ja Piirivalveameti statistika, 2017). Kõige suurem liik mida PPA sisse nõuab on peamiselt väärteoasjadest tulenevad trahvid (vt tabel 1). Trahvil võivad olla nii üld- kui eripreventiivsed eesmärgid, mis tähendab seda, et eesmärgiks on konkreetse õigusrikkuja ja kogu avalikkuse mõjutamine õigusrikkumisest hoidumine. Trahvi puhul on kindlasti oluline, et see poleks fiskaalse eesmärgiga ehk siis trahvi suurust ei tohi ametnik määrata riigi tegevuseks vajalike tulude saamise eesmärgil. (Lehis, 2015, lk 26)

Tabel 1. PPA määratud trahvide summad ja kogused aastatel 2012-2016 (Politsei- ja Piirivalve statistika, 2017; autori koostatud)

	2012	2013	2014	2015	2016
Trahvid	12 515 984 eurot/	13 135 755 eurot/	14 912 532 eurot/	16 325 501 eurot/	16 353 619 eurot/
	193 340 tükki	176 164 tükki	193 235 tükki	225 533 tükki	228 934 tükki

Aastatel 2012-2016 on määratud trahvide summad aina suurenenud. Kõige suurem muutus toimus aastal 2014, mil trahvide summa tõusis võrreldes eelneva aastaga 1 776 777 euro võrra. Kõige väiksem muutus toimus aastal 2016, mil trahvide summa tõusis võrreldes

eelneva aastaga 28 118 euro võrra. Trahvide koguste osas oli aastal 2013 väike langus, kuid edasi nõute kogus tõusis. Aastal 2013 langes trahvide kogus 17 176 tüki võrra. Kõige suurem tõus oli aastal 2015, mil trahvide kogus tõusis võrreldes eelmise aastaga 32 298 tüki võrra. Kõige väiksem muutus trahvide koguse osas oli aastal 2016, mil trahvide kogus võrreldes eelmise aastaga tõusis vaid 3401 tüki võrra.

RTK põhiülesannetest tulenevalt on selle asutuse hallatavad nõuded riiginõuded ning kohtumenetlusest tulenevad rahalised kohustised. Kohtumenetlusest tulenevalt on vajalik riigilõivu tasumine, mis on olenevalt menetlustoimingust erinev ja on kohustuslik tasuta ning vajadusel sissenõutav. Kohtumenetlusest võivad sissenõutavaks nõudeks tekkida kohtute määratud tagatised. Kindlasti ühed enim kohtumenetlusest tekkinud nõuded on trahvid (vt tabel 2). Kõik need on rahalised nõuded, mille üle RTK peab arvestust ja vajadusel kohtutäiturile edasi saadab.

Tabel 2. RTK kohtumenetlusest tekkinud trahvide summad ja kogused aastatel 2012-2016 (Riigi Tugiteenuste Keskuse statistika, 2017; autori koostatud)

	2012	2013	2014	2015	2016
Trahvid	1 900 000 eurot/ 2000 tükki	2 590 000 eurot/ 1470 tükki	7 550 000 eurot/ 1400 tükki	1 570 000 eurot/ 1170 tükki	1 170 000 eurot/ 1300 tükki

Trahvide summad aastatel 2012-2014 olid tõusvas joones. Järgneval kahel aastal trahvide summa langes. Kõige suurem tõus oli aastal 2014, mil trahvide summa võrreldes eelmise aastaga tõusis 4 960 000 euro võrra. Järgmisel aastal langes trahvide summa 5 980 000 euro võrra. Aastatel 2012-2015 trahvide kogused olid langevas joones. Kõige suurem langus oli aastal 2013, mil trahvide kogus võrreldes eelmise aastaga langes 530 tüki võrra. Aastaks 2016 tõusis trahvide kogus võrreldes eelneva aastaga 130 tüki võrra.

Kokkuvõtvalt avaliku võimu kandjad on riik, kohaliku omavalituse üksused, teised riigi poolt seadusega loodud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning eraõiguslikud halduse kandjad nagu näiteks MTA, PPA, KKI. Sarnaselt tegelevad riigi nõuete ja varade haldamisega ka näiteks RTK. Igal avaliku võimu kandjal on kindlaks määratud talle omased ülesanded, kuid oma põhieesmärgilt on need ülesanded sarnased. Avaliku võimu ülesanneteks on veel ka

üksikisiku arengu ja toimetuleku toetamine, ühiskonna arengu soodustamine ja juhtimine, avalikule võimule aineliste vahendite kindlustamine. Riiginõuete haldamise ja sissenõudmise kohapealt on igal asutusel omad suunad ja nõuded. Maksutulu on riigieelarve üks tähtsamaid tuluallikaid. Lisaks maksunõuetele administreerib MTA ka kohtumenetlusest tulenevaid nõudeid. Kõrvalkohustistena ja muude kohustistena haldab MTA ka sunniraha, intressi ja menetluskulusid. RTK hallatavad nõuded on kohtumenetlusest tulenevad rahalised kohustised nagu näiteks määratud tagatised ja trahvid. PPA kui suurimal riigiasutusel on hulgalisi nõudeid mida ta haldab nagu näiteks koolitusega seotud nõuded, keskkonnateenustega seotud nõuded ja kinnisvaraga seotud nõuded. Kõige rohkem tegeleb PPA väärteoasjadest tulenevate trahvide haldamisega.

1.2 Avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmise protsess

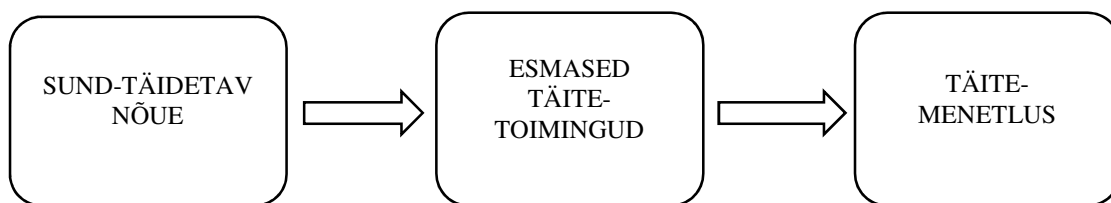
Riiginõuded on kehtestatud riigi ülalpidamiseks ja inimestele pakutavad hüved, teenused ning nende kvaliteet olenevad sellest, kui palju on riigieelarves vahendeid. Iga nõue on oluline ja lõppeesmärgiks on nõude laekumine täies ulatuses ja õigel ajal. Iga riik lähtub enda kujundatud maksupoliitikast, seega on ka nõuete sissenõudmissüsteeme erinevaid. Eestis on palju erinevaid institutsioone nagu näiteks eelnevalt räägitud MTA-st, PPA-st, RTK-st, kes tegelevad riiginõuete haldamisega. Vajadusel tegelevad sissenõudmisega ka kohtutäiturid, kellele edastatakse nõuded jätkamiseks täitemenetluses.

Avaliku võimu kandjate eesmärk on tagada nõude laekumine ja seda võimalikult kiirelt ja lihtsalt. Esmalt tekib nõue, mis on peale vabatahtlikku täitmist sundtäidetav. Näiteks MTA, kes on avaliku võimu kandja, tegeleb esmaste täitetoimingutega nõude kättesaamisel ning vajadusel saadab nõude kohtutäiturile. Ka RTK saadab vajadusel enda hallatavad rahalised nõuded kohtutäiturile edasi.

Avalik-õiguslikud rahalised nõuded on üldistatuna oma sisult sarnased. Nõuded võivad olla näiteks tasu avalik-õigusliku teenuse, kauba eest või trahv õigusaktides kehtestatud reeglite rikkumise eest. Kõiki avalik-õiguslikke rahalisi nõudeid koheldakse kohtutäituri menetluses

võrdselt. (Sisekaitseakadeemia, 2017) Avalik-õiguslikke rahalisi nõudeid sätestab seadus. Kõige olulisema tähendusega on kindlasti maksud, sest tänapäeval on enamikus riikides maksud kujunenud kõige olulisemaks tulullikaks. Näiteks Eesti riigieelarve tuludest moodustavad maksulaekumised üle 90% kogu laekuvast tulust, kuid see osakaal aina väheneb seoses Euroopa Liidu toetusrahade kajastamisega eelarve tulude hulgas. (Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012).

Viimasel aastakümnel on tsentraliseeritud erinevaid tegevusi ja teenuseid nii avaliku sektori organisatsioonide sees kui ka organisatsioonide vahel. Tekkinud on ühendatud näiteks PPA, MTA ja tsentraliseeritud sarnaseid tugiteenuseid näiteks raamatupidamine, personaliarvestus, hanketegevus, varade haldamine, infotehnoloogia. Vaatamata asutuste ühendamisele ei ole riik oma nõuete kättesaamiseks kehtestanud ühele kindlale süsteemile, vaid avalik-õiguslikud rahalised nõuded nõutakse sisse iga avalik-õigusliku rahalise nõude administreerija juures õigusaktides sätestatud ulatuses ning vajadusel edastatakse täitmiseks kohtutäiturile (vt joonis 1). Tänapäevaste avalik-õiguslike rahaliste nõuete sissenõudmise protsessi iseloomustab eelkõige killustatus, asutusepõhine loogika ning seejuures puudub riigil ühtne vaade isiku tasumata kohustustest riigi ees. (Sisekaitseakadeemia, 2017) Sissenõudmisprotsessi muudab keeruliseks ja kalliks see, kui riigis on kasutusel palju erinevaid maksumäärasid, palju erandeid, mahaarvamisi ja riiklikke toetusi (Peterson, Katners, Laurinavicius, 2016, pp. 598).

Joonis 1. Avalik-õiguslike rahaliste nõuete sissenõudmise protsess (Sisekaitseakadeemia, 2017, autori koostatud)

Täitevorganil peab olema nõude kohta koostatud otsus, haldusakt või muu täitedokument, mille alusel üldse sissenõudmist alustada.

Sundtäidetavad avalik-õiguslikud rahalised nõuded võib täitedokumendi sisu järgi jagada tinglikult kolme gruppi (Sisekaitseakadeemia, 2017):

1. haldusorgani haldusakt;
2. karistusotsused;
3. ja muud täitevvõimu ettekirjutused.

Sundtäidetava nõude aluseks võib olla näiteks maksuotsus, väärteomenetluse trahv või korraldus maksuvõla tasumiseks (Sisekaitseakadeemia, 2017). MKS § 130 lõige 1 ütleb, et kui kohustatud isik ei ole rahalist kohustist täitnud haldusaktis määratud tähtaja jooksul, siis alustab maksuhaldur võla sundkorras sissenõudmist. Seega nõude sundtäitmise eelduseks on kohustuse tähtpäeva saabumine ja selle tasumata jätmine ehk võla tekkimine, haldusakti kättetoimetamine ehk selle jõustumine, võla kehtivus ehk see ei ole ajatatud, kustutatud ega muul alusel lõppenud ning haldusakti täitmine ei ole peatatud (Randlane, 2016, lk 51).

Nagu eelnevalt mainitud, siis avalik-õiguslikud rahalised nõuded nõutakse sisse iga avalik-õigusliku rahalise nõude administreerija juures. MKS § 130 lõige 1 punktid 1-5 ütlevad, et nõude sundkorras sissenõudmiseks võib taotleda keelumärke kandmist kinnistusraamatusse või muusse vararegistrisse puudutatud isiku nõusolekuta; taotleda kinnisasjale, laevakinnistusraamatusse kantud laevale või tsiviilõhusõidukite registrisse kantud õhusõidukile hüpoteegi seadmist; pöörata sissenõue rahalisele õigusele; arestida muud varalised õigused; anda korraldus väärtpaberite või väärtpaberikonto blokeerimiseks. Kõige levinum mida esimesena kohaldatakse on enamasti pangakonto arest.

Kuna kohtutäituril on rohkem õigusi kui mõnel muul avaliku võimu kandjal nagu näiteks vara realiseerimine ehk müümine, siis sundtäidab riiginõudeid viimasena kohtutäitur. Kohtutäitur on keegi, kes on volitatud kätte saama tekkinud võlgasid, mis on antud võlausaldajate poolt (Vaux, 2008, pp. 23). Erandiks on maksuhalduri nõuded, mis on sundtäidetavad väljaspool täitemenetlust maksukorralduse seaduses toodud ulatuses. Riiklik maksuhaldur on kohtutäituri kõrval ainus institutsioon, kelle pädevuses on enda poolt administreeritavate avalik-õiguslike rahaliste kohustuste sundtäitmine (vt tabel 3). (Sisekaitseakadeemia, 2017)

Tabel 3. MTA alustatud ja lõpetatud täitemenetluse toimikute arv aastatel 2012-2016 (Maksu- ja Tolliameti statistika, 2017; autori koostatud)

	2012	2013	2014	2015	2016
Täitemenetlusi algatati	9431 tükki	6670 tükki	4646 tükki	3634 tükki	6090 tükki
Täitemenetlusi lõpetati	8899 tükki	7979 tükki	4884 tükki	4720 tükki	4646 tükki

Aastatel 2012-2015 olid maksuhalduri täitemenetluse algatamised langevas joones. Kõige rohkem algatati täitemenetlust aastal 2012, milleks oli 9431 tükki ja kõige vähem aastal 2015, milleks oli 3634 tükki. Aastaks 2016 langes menetluse algatamisarv 6090-ni, mis on 3341 tükki vähem kui aastal 2012. Täitemenetluse lõpetamised aastatel 2012-2016 olid langevas joones. Kõige rohkem lõpetati menetlusi aastal 2012, milleks oli 8899 tükki ja kõige vähem 2016 aastal, milleks oli 4646 tükki.

Ehk siis, kui maksuhaldur on teinud endast kõik oleneva, et tekkinud nõuet kätte saada, aga see pole õnnestunud, siis võib maksuhaldur esitada Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kaudu nõude kohtutäiturile, kes alustab täitemenetlust. Alates 1. märtsist 2015. aastast hakkas kehtima täitemenetluse seadustiku (edaspidi TMS) § 231 lõige 2 uus redaktsioon, mille kohaselt tuleb Vabariigi Valitsuse 1. aprilli 2010. aasta määrusega nr 42 „Avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jaotamise kord“ hõlmatud avaliku võimu kandjate nõudeid anda kohtutäiturile täitmiseks üksnes Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja vahendusel, edastades vastavad nõuded Kojale avaliku võimu kandja nõuete esitamise ja jaotamise infosüsteemi kaudu, milleks on TARN. Muudatus viidi sisse, et välistada olukorda, et sissenõudja saaks ise valida kohtutäiturit, kellele ta nõude täitmiseks avalduse esitab. Samuti aitab selline muudatus kaasa ausale konkurentsile kohtutäiturite vahel. (Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, 2017)

Kohtutäiturid täidavad nii avalik-õiguslikke kui eraõiguslikke nõudeid. Kohtutäitur sundtäidab täitedokumente, milleks on kohtulahendid ja muud dokumendid, mida võib kohtuasja algatamata sundtäitmisele võtta nagu näiteks erinevad haldusaktid (maksuvõlad, parkimistrahvid) ja ka mõned lepingud. (Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, 2017) Kohtutäiturile on antud kohtuõigused, kuid mida ta täidab kohtuväliselt ning need õigused

jõustuvad võlausaldaja initsiivil (Hureba, 2013, pp. 154). Kohtutäitur ei loo uut õigust, sest tal pole õigust hinnata täitedokumendi sisulisi asjaolusid ega võtta vastu otsuseid pooltevaheliste vaidluste lahendamiseks (Randlane, 2016, lk 64). Teisisõnu kehtib täitemenetluses formaliseerituse põhimõte, mis tähendab seda, et kohtutäitur peab vaid kontrollima, kas täitmiseks esitatud dokument vastab formaalselt seaduse nõuetele, mitte kontrollima materiaaliõiguslikke asjaolusid (Sisekaitseakadeemia, 2017).

Täitemenetluse alustamiseks on piisav täitedokumendi ja sissenõudja avalduse esitamine ning kohtutäitur peab võtma menetluse kõik täitedokumendid, mis formaalselt vastavad täitedokumendile esitavatele nõuetele. Kohtutäitur on kohustatud alustama viivitamatult täitemenetlust ning võtma tarvitusele kõik seaduses toodud meetmed täitedokumendi täitmiseks, sh pöörata sissenõue võlgniku varale ning sissenõudja nõue rahuldatakse täitetoimingute tulemusel laekunud tulemi arvelt. (Sisekaitseakadeemia, 2017)

Väärteomenetluse trahvi puhul avaldust ei esitata. Väärteotrahvid on PPA kõige suurem nõude grupp. Väärteotrahvid tuleb üldjuhul tasuda otsuse tegemisest 15 päeva jooksul. Tähtjaks tasumata väärteotrahvid saadab infosüsteem automaatselt ilma lisahoiatuseta kohtutäiturile sundtäitmiseks. Väärteotrahvi sundtäitmisele pööramise korral alustab kohtutäitur täitemenetlust vastaval täitemenetluse seadusele. Kui tähtjaks tasumata jäetud väärteotrahvi sissenõudmiseks on alanud täitemenetlus, tuleb väärteotrahv tasuda täitmisteatel märgitud kuupäevaks. Juhul kui võlgnik tasub väärteotrahvi pärast täitemenetluse algust väärteootsusel näidatud rekvisiitidele, siis kohtutäitur seda tasumise infot ei tea ning võib trahvisumma inkasseerida võlgniku pangakontolt. Trahvi sundtäitmisele pööramine tähtjaks tasumata jätmise tõttu põhjustab võlgnikule alati lisakulusid, kuna võlasummale lisandub kohtutäituri tasu. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2017) Peale väärteotrahvide on suured nõuete grupid veel transpordivahendite seotud nõuded ja koolitustega seotud nõuded. Kõige rohkem suutis PPA transpordivahenditega seotud nõudeid sisse nõuda 2013. aastal (vt tabel 4).

Tabel 4. PPA transpordivahenditega seotud nõuete ja koolitustega seotud nõuete sissenõudmine aastal 2012-2016 (Politsei ja Piirivalveameti statistika, 2017; autori koostatud)

	2012	2013	2014	2015	2016
Transpordivahenditega seotud nõuded	425 169 eurot/	429 356 eurot/	367 660 eurot/	338 353 eurot/	352 027 eurot/
	265 tükki	198 tükki	160 tükki	168 tükki	136 tükki
Koolitustega seotud nõuded	59 852 eurot/	46 639 eurot/	55 762 eurot/	46 978 eurot/	51 411 eurot/
	524 tükki	493 tükki	420 tükki	266 tükki	218 tükki

Transpordivahenditega seotud nõuded aastatel 2012-2013 olid tõusvas joones ning aastaks 2015 need langesid 91 000 euro võrra. Sama nõude koguselised summad aastatel 2012-2014 olid langevas joones. Aastaks 2015 tõusid antud nõuded 168-ni ehk 8 tüki võrra ja järgneval aastal langesid nõuded 32 tüki võrra. Kõige suurem summa oli koolitustega seotud nõuded aastal 2014, milleks oli 59 852 eurot ning kõige väiksem summa aastal 2015 ja 46 639 eurot. Aastatel 2012-2016 olid koolitustega seotud nõuded koguselises arvus langevas joones. Aastal 2014 oli antud nõudeid 524 tükki ja aastaks 2016 langes nõuete arv 218-ni.

Kokkuvõtvalt iseloomustab tänast avalik-õiguslike rahaliste nõuete sissenõudmise protsessi eelkõige killustatus, asutusepõhine loogika ning seejuures puudub riigil ühtne vaade isiku tasumata kohustustest riigi ees. Vaatamata asutuste ühendamisele ei ole riik oma nõuete kättesaamiseks kehtestanud ühele kindlale süsteemile, vaid avalik-õiguslikud rahalised nõuded nõutakse sisse iga avalik-õigusliku rahalise nõude administreerija juures. Kuna kohtutäituril on rohkem õigusi kui mõnel muul avaliku võimu kandjal, sundtäidab riiginõudeid viimasena kohtutäitur. Erandiks on maksuhalduri nõuded, mis on sundtäidetavad väljaspool täitemenetlust maksukorralduse seaduses toodud ulatuses. Täitemenetluse alustamiseks kohtutäituri juures on piisav täitedokumendi ja sissenõudja avalduse esitamine ning kohtutäitur peab võtma menetlusse kõik täitedokumendid, mis formaalselt vastavad täitedokumendile esitavatele nõuetele.

2. PROBLEEMID NÕUETE HALDAMISEL JA SISSENÕUDMISEL

2.1 Avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisel tekkivad probleemid

Kuna riigiüksus on esmane nõuete sissenõudja, siis seaduse järgi on neile antud palju volitusi, et oma tööd hästi teha. Väga suur osa nõuetest jääb riigil saamata, sest miskipärast pole nõuete sissenõudmine nii sujuv kui peaks. Probleeme on ja tuleb aina juurde, kui neid ei likvideerita. Parendused seadustes on olulised, et probleemid saaksid likvideeritud ja, et välja saaks töötatud just kõige parem süsteem.

Selleks, et teada, millised probleemid esinevad avalike võimu kandjate sissenõudmisel, on intervjueritud kolme antud valdkonnaga seotud inimest ning uuritud antud temaga seonduvaid allikaid. Konfidentsiaalsuse tagamiseks on intervjueritavate nimed jäetud anonüümseks ning nende vastused on märgistatud vastavalt intervjuu läbiviimise ajale, alustades varasemast „Vastaja 01“ ning lõpetades hilisemaga „Vastaja 03“.

Sissenõudmisega seotud probleemid on igas riigiasutuses, kes tegelevad nõuete sissenõudmisega. Probleeme on üllatavalt palju ning nad kõik on oma iseloomult erinevad, kuid üksteisega seotud.

Kohtutäiturite kohapealt on probleemiks see, et teatud täiturid arvavad, et maksuhalduri nõuded ei ole prioriteetidid. Veel leitakse probleemi ka selles, et osad täiturid ei ole oma töös nii põhjalikud kui nad peaksid. Nad ei reageeri nõuetele piisavalt kiiresti ning ei taha kontakteeruda võlgnikega omal initsiatiivil. Kohtutäiturite ebapõhjalikkus tuleb just sellest, et MTA peab pidevalt täituritele meelde tuletama, et nad kontakteeruksid võlgnikega ja küsiksid vajalikke dokumente. Maksuhalduri nägemus on see, et kui täitur saab maksunõude endale menetlusse, siis võtab ta ise võimalikult kiiresti võlgnikuga ühendust ja edaspidi tegeleb temaga kohtutäitur. (Vastaja 01, 2017)

Ka Randlane (2012, lk 8-9) kirjutab täiturite ebapõhjalikust tööst. Nimelt ei teavita kohtutäiturid võlgnikku sissenõude pööramisest tagastusnõudele vahetult, vaid teevad seda

siis, kui nõue on rahuldatud ja raha on kohtutäituri ametialadele arevelduskontole kantud. Seega puudub võlgnikul informatsioon oma võla kohta ajani, mil nõue on lõplikult rahuldatud. Selline käitumine mõjutab halvasti võlgniku hoiakuid maksuhalduri kui ka kohtutäituriga suhtlemisel.

Kõige suuremaks probleemiks peetakse seda, et kodanikud töötavad enam jaolt mustalt. Teine probleem, mis on suhteliselt sarnane eelnevale on see, et tegelikult palga asemel näidatakse miinimumpalka. Töötasudega seotud probleemiks on ka veel see, et võlgnik kirjutab töölepingusse kolmanda isiku arvenumbri, kelle arvele võlgniku palk kantakse. (Vastaja 02, 2017)

2014. aasta kolme esimese kuuga on MTA menetlenud 84 maksuväärtegu, millest 61 lõppes karistuse määramisega. Trahve määrati kokku 55 050 euro suuruses summas, suurim määratud trahv oli 11 000 eurot. 10 trahviotsuse puhul oli üheks või peamiseks rikkumiseks ümbrikupalk. (Maksu- ja Tolliamet, 2017)

Töötasu kandmine kolmanda isiku arvelduskontole läheb aastatega aina populaarsemaks. Praktikas küsib tööandja töötajalt arvelduskonto numbrit ja konto omaniku nime kuhu palk kanda. Töötasude maksmist reguleerib Eesti Vabariigis 1. juulist 2009. aastast kehtiv töölepingu seadus (edaspidi TLS), mille § 33 lõige 4 ütleb, et tööandja peab kandma töötaja töötasu ja muu tasu töötaja määratud pangakontole, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Seega, kui töötaja on võlgnik ja ta kirjutab töölepingusse kolmanda isiku arveldusnumbrit, siis seaduse järgi on tööandja kohustatud kandma töötasu töötaja poolt märgitud arvenumbrile. Maksuhalduril või mõnel teisel sissenõudjal on raske pangakontolt midagi arestida, kui võlgnik on määranud oma palga kandmise teise inimese kontole ning keda ei ole mitte kuidagi võimalik siduda võlgniku endaga.

Kui eelnevalt oli probleemiks see, et inimesed näitavad oma tõelise palga asemel miinimumpalka, siis probleemi nähakse ka selles, et inimesed varjavad üldse oma sissetulekut. Samamoodi puudub inimesel igasugune vara, mis seostuks temaga ja mida saaks sissenõudja võlgade katteks müüa. Leitakse, et on väga palju selliseid inimesi, kes võlgu olles varjavad ennast ja ei hoiä enda dokumente korrektselt. (Vastaja 03, 2017)

Samuti puudub isikutel rahvastikuregistris elukoha registreerimise kohustus. On teada tuntud probleem, et kohus ei suuda kõiki kohtukutseid kätte toimetada, täpselt samamoodi täiturid. (Vastaja 02, 2017) Probleemina tuuakse välja ka peaaegu olenematu kontakt võlgnikuga just dokumentide kättetoimetamisel, sest üldiselt on see küllaltki ebaefektiivne ja aeganõudev (Vastaja 03, 2017).

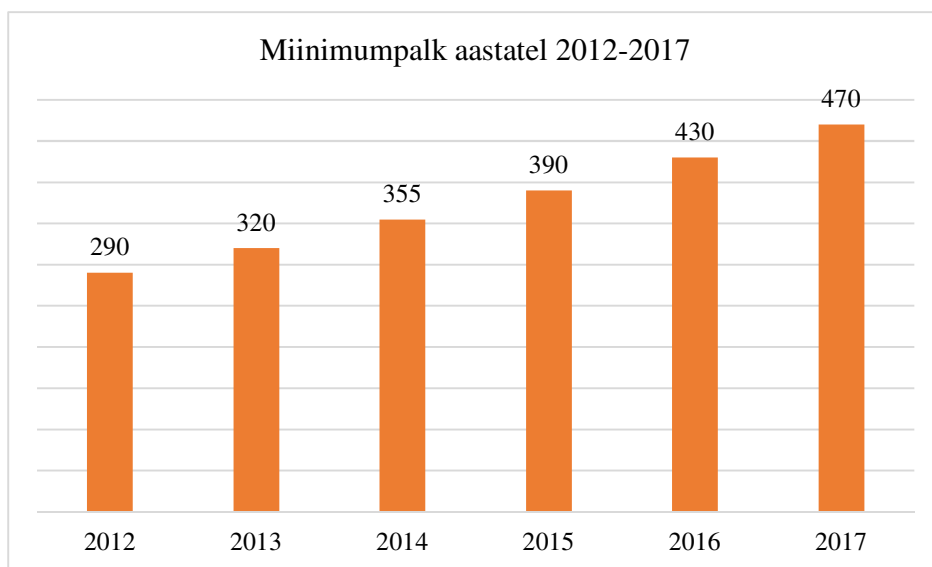
Kõigil Eesti elanikel on kohustus hoolitseda selle eest, et nende elukohaandmed rahvastikuregistris oleksid õiged. Elukoha registreerimine tähendab seda, et inimese teatab oma elukohast rahvastikuregistrisse. Inimene on kohustatud esitama oma andmed rahvastikuregistrisse pärast uude elukohta kolimist, rahvastikuregistrist valede andmete leidmisel või elukoha andmete puudumisel. (Eesti, 2017) Rahvastikuregistrisse aadressi kandmine on üks asi, kuid kas inimene sellelt aadressilt igapäevaselt kättesaadav on, on teine asi. Ning samas on ka riigil hulk tähtsaid teateid, mida on vaja inimesteni toimetada. Teated nagu näiteks maksuvõla teade, kohtukutse, sõjaväeteenistuse kutse jms.

Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja ettepanekud täitemenetluse seadustiku ja kohtutäituri seaduse plaanitavate muudatuste arutelus kommenteeritakse dokumentide kättetoimetamise efektiivsust. Kättetoimetamise kehtivust vaidlustatakse erinevatel põhjendustel, alates sellest, et võlgniku allkiri kättetoimetamise aktil on võltsitud lõpetades sellega, et võlgnik ei ela aadressil, millele dokumendid on kätte toimetatud. Tihtipeale on sellised vaidlused tingitud sellest, et võlgnik ei kasuta talle seaduse poolt antud õigusi hea usu põhimõttega kooskõlas ning loodab sellise käitumisega võlgnevuse tasumisest pääseda. On mõistetav, et menetluskäitajate kättetoimetamine peab toimuma selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendid kätte saada ning nendega tutvuda. Kättetoimetamine on efektiivse täitemenetluse üks alustalasid. Ka kohtutäituril on täitemenetluse efektiivse ja kiire läbiviimise jaoks oluline toimetada võlgnikule teade kätte nii kiiresti kui võimalik, muidu võib menetlus jääda venima. (Justiitsministeerium, 2017)

Suureks takistuseks sissenõudjate töö juures on kindlasti see, et inimestele tuleb miinimum tagada (Vastaja 03, 2017).

TMS § 132 lõige 1 ütleb, et sissetulekut ei arestita, kui see ei ületa ühe kuu eest ettenähtud palga alammäära suurust või vastavat osa nädala või päeva sissetulekust. Kui aga aastatega

miinimumpalk tõuseb ja inimene on võlgnik, siis see on suureks probleemkohaks sissenõudjale, sest miinimumpalk peab inimesele kätte jääma (vt joonis 2). On veel hulk sissetulekuid, mida ei tohi arestida, kuid palk on enamasti kõigil inimestel peamine sissetulek ja millega manipuleeritakse maksuhaldurit kui ka kohtutäitureid kõige rohkem.

Joonis 2. Miinimumpalk Eestis aastatel 2012-2017 (Eurostat statistika, 2017; autori koostatud)

Alampalk ehk miinimumpalk on aastatega järjest rohkem tõusnud. Aastal 2012 oli alampalk 290 eurot, aastaks 2015 oli see tõusnud 390 euroni ning alates 2017. aastast on miinimumpalk 470 eurot. Alates aastast 2012-2017 on alampalk tõusnud keskmiselt 36 euro võrra.

Sissenõudmise efektiivusest räägivad pea kõik antud teemalised artiklid. Kuna kiirus tahab efektiivsuse, siis sissenõudmine peaks olema ajaliselt piisavalt kiire, kulude suhtes piisavalt madal ja üldise kasumi suhtes maksimaalne. Randlane (2012, lk 12) rõhutab, et riigi huvi on tagada riigieelarve tulude laekumine prognoositud mahus, seega peab sissenõudmine olema efektiivne. Selle all ei mõelda ainult kulude kokkuhoidu, vaid ka kiiret võlale reageerimist ja üldist võla sissenõudmise protsessi. Aeganõudvaks teeb sissenõudmise protsessi see, et tihti tegelevad ühe ja sama võlgnikuga mitmed asutused (näiteks maksuhaldur ja kohtutäitur samal ajal) ning infovahetus on minimaalne või koguni puudulik.

2005. aastal hakati rääkima, et täna on nii palju inimesi, kes on kriminaalkorras karistatud ning kellel on tasumata trahvid. Siis otsustati muuta nõude aegumistähtaeg kahele aastale. Kaks aastat suutsid inimesed mitte töötada ja oma eluga toime tulla, sest kahe aastaga aegus trahv ära. Ühel hetkel nägi riik, et kaks aastat on ikkagi niivõrd lühike aeg ja siis muudeti aegumistähtaeg hoopis neljale aastale. Nüüdseks on tulnud uudis, et ka neli aastat on lühike aeg. (Vastaja 02, 2017)

Justiitsministeeriumi hinnangul ei võta kohtutäiturid riigi rahaliste nõuete sundtäitmiseks tarvitusele kõikvõimalikke meetmeid ja täitemenetlus toimub vaid konkreetsete toimingute jadana ning mille tulemusena võetakse vastu otsus tunnistada nõude täitmine võimatuks ja lõpetatakse see aegumise tõttu (Kaukver, 2013, lk 3, 11). MKS § 98 lõige 1 ütleb, maksusumma määramise aegumistähtaeg on kolm aastat ja maksusumma tahtliku tasumata või kinni pidamata jätmise korral on maksusumma määramise aegumistähtaeg viis aastat. Tekib küsimus kas kolm aastat on ikkagi piisav aeg nõude sissenõudmisel ja võlgniku motiveerimiseks võla tasumisel? Nõude aegumise tähtaeg peab olema paras, et inimene saaks võla tasutud ja et riigil oleks kindlus, et enam sellist nõuet ei teki. Kui aga võlgnik suudab kolme aastaga nõude tasumisest kõrvale hiilida, teab ta, et suudab seda ka edaspidi ja võlgasid tekib tulevikus juurde. Oluline on ka meeles pidada, et aegumistähtaeg ei oleks liiga pikk, sest muidu püsivad lootusetud nõuded liiga kaua ja võtavad sissenõutavate aega ja ressursi, kui nad oleksid saanud seda suunata lootustandvatele nõuetele.

Peale nende probleemide on veel hulgaliselt probleeme, mis vajavad korrigeerimist. Randlane (2012, lk 12) toob veel välja nõuete sissenõudmise peamisi probleeme, milleks on:

1. Sissenõudja ja kohtutäituri andmekogu ühildamatus ja andmefailide ebapiisav kvaliteet.
2. Täitemenetluses olevate nõuete järelevalvemehhanismide puudumine.
3. Menetlusosaliste ebamõistlik halduskoormus.
4. Sissenõudja ettemaksu tasumise kohustus.

MKS § 34 lõige 1 ütleb, et kohtutäituril on õigus tagastusnõuet arestida ja sellele võib täitemenetluse käigus pöörata sissenõuet. Randlane (2012, lk 7) töö näitena füüsilise isiku

tuludeklaratsiooni alusel tagastamisele kuuluv enamaks, mille arvelt rahuldatakse nõue. Seega on tegemist olukorraga, kus isiku avalik-õiguslikud rahalised nõuded ja kohustused tasaarveldatakse kohtutäituri vahendusel. Küsimus on aga selles, kas selline süsteem võlgniku kui ka sissenõudjate põhimõtet arvestades on optimaalne?

Oluline on, et me arvestaksime, mis meid võib ees oodata ja maksame ettemaksu just sellele täiturile, kelle võlgnikult on kõige rohkem võimalik kätte saada. Pigem saadame vähe nõudeid täiturile ja analüüsime enne, kas üldse on mõttekas täiturile edasi saata või mitte. Kindlasti täiturite poolt on üheks probleemkohaks maksuhalduri ettemaksu tasumise kohustus. (Vastaja 01, 2017)

Ettemaks on teema, mille pärast maksuhaldur ja kohtutäiturid võivad tülli minna. Kohtutäituri seadus (edaspidi KTS) § 29 lõige 1 sõnastab, et kohtutäituri tasu võib koosneda menetluse alustamise tasust, menetluse põhitasust ja täitetoimingu lisatasust. Saar ja Randlane (2012, lk 2) leiavad, et riiginõuded, mille sissenõudmise kulu osutub kohtutäituri tasust kõrgemaks, jäävad sisse nõudmata, kuigi tegelikult oleks nende menetlemine õigustatud. Ettemaks on oluline osa kohtutäituri tasust, seega ilma ettemaksuta puudub täituril igasugune motivatsioon menetluse algatamiseks. Kui ettemaks puudutab väikeste summadega nõudeid, ei ole loomulikult tarvilik ettemaksu maksta ja oodata mil täitur nõude sisse nõuab, vaid sellisel juhul peab maksuhaldur enda ressurssidega nõude kätte saama.

Tasumata nõuete kohta olev ülevaade on oluline, sest see kiirendaks sissenõudja tööd. Riik ei ole veel kehtestanud ühte ja kindlat toimivat süsteemi ning riigil puudub ülevaade isiku tasumata nõuete kohta. See tähendab aga seda, et isikul võib olla riigi ees samal ajal tasumata kohustisi kui ka nõudeid nagu näiteks liiklustrahv. Protsessi iseloomustab killustatus, asutusepõhine ülesehitus ning ülevaate puudumine täitmata kohustiste kohta. (Randlane, 2012, lk 2)

Ülevaate puudumine võib tähendada seda, et isikul on riigi ees samal ajal nii tasumata kohustusi kui ka nõudeid. Näiteks isik saab trahvi ja jätab trahvi maksmata, kuid riik maksab talle samal ajal sotsiaaltoetusi, tagastades tulumaksu. (Randlane, 2012, lk 2)

Kohtutäitur näeb probleemina enda tööd tehes seda, et neil puudub ligipääs võlgniku pangakontole. Täitur ei näe inimese aasta väljavõtet, kuid leitakse, et see on väga oluline. See on muudatus mille nimel täiturid praegu võitlevad. Kui tehtaks muudatus, näeks kohtutäitur jooksvalt, mis rahad võlgnikul pangakontol liiguvad, millised nendest on arestitavad ja millised mitte ning kas on vaja kohaldada miinimumi. (Vastaja 02, 2017)

Tsiviilasjadel vabatahtlik täitmise kohustus muudeti 10-lt päevalt 30-le päevale. Probleemina nähtakse seda, et sellise ajaga suudab ka kõige laisem võlgnik oma vara nii öelda tuuri panna. Mujal maailmas ei ole seda nn vabatahtlikku täitmiskuupäeva. Meie süsteemis on nii, et kui otsus jõustus, siis veel täitur saadab maksmise meeldetuletusi. Näiteks Soomes saadab ainult maksuhaldur võlgnikule maksuteate. Muidugi ei saa meie süsteemi võrrelda teiste riikide omadega, sest paljudes teistes riikides on sissenõudmissüsteem riiklik süsteem. (Vastaja 02, 2017)

TMS § 25 lõige 1 ütleb, et kui seaduses ega kohtulahendis ei ole täitedokumendi vabatahtliku täitmise tähtaega määratud, määrab selle kohtutäitur ning tähtaeg ei või olla lühem kui 30 päeva, kui käesolevas seadustikus ei ole ette nähtud teisiti.

Kokkuvõttes selgus, et sissenõudmisega probleeme on palju ja kõik probleemid nõuavad erilist tähelepanu, sest need takistavad mingil viisil sissenõudjal nõuet kätte saada. Intervjuudest selgus, et suuremate probleemidena võib välja tuua töötasu varjamine läbi kolmanda isiku konto; mõttetult pikad nõude aegumiskuupäevad. Samuti peaks parandama efektiivsust sissenõudmisel, sest kiirus tahab efektiivsuse. Sissenõudmine peaks olema ajaliselt piisavalt kiire, kulude suhtes piisavalt madal ja üldise kasumi suhtes maksimaalne. Veel peaks tähelepanu pöörama dokumentide kättetoimetamise regulatsioonile, sest dokumentide kättetoimetamine on efektiivse täitemenetluse üks alustalasid. Analüüsist selgus veel, et probleemiks on ettemaksu küsimine ja tasumata nõuete kohta ülevaate puudumine, mis võib tähendada seda, et isikul on riigi ees samal ajal nii tasumata kohustusi kui ka nõudeid. Samamoodi puudub inimesel igasugune vara, mis seostuks temaga ja mida saaks sissenõudja võlgade katteks müüa. Need on probleemid, mis vajavad üle vaatamist ja muutmist.

2.2 Nõuete sissenõudmisega seotud probleemide võimalikud lahendused

Nõuete sissenõudmisega seotud probleemide tuvastamine on suhteliselt lihtne, veidi keerulisem protsess on nende probleemide lahendamine. Lahenduste leidmine ja elluviimine on aeganõudev protsess, mis nõuab professionaalseid teadmisi, pühendumist ja ressursi. Võib öelda, et võimalused parimaks sissenõudmiseks on antud, aga igapäevatoos need miskipärast ei toimi. Probleeme leidsime piisavalt palju ja piisavalt mõjuvaid, mis on tulnud reaalsest elust ja mis vajavad kõige paremaid lahendusi. Tuleb leida kompromiss. Et kõik nõuded saaksid efektiivselt rahuldatud on vaja viia sisse muudatused sissenõudmissüsteemis.

Selleks, et teada, milliseid lahendusi pakuti välja sissenõudmisega seotud probleemide likvideerimiseks, on samuti intervjuueeritud kolme antud valdkonnaga seotud inimest ning uuritud antud teemaga seonduvaid allikaid. Konfidentsiaalsuse tagamiseks on intervjuueeritavate nimed jäetud anonüümseks ning nende vastused on märgistatud vastavalt intervjuu läbiviimise ajale, alustades varasemast „Vastaja 01“ ning lõpetades hilisemaga „Vastaja 03“.

Sissenõudmisega seotud probleemide väljaselgitamine on üks ja kindlasti kergem asi, nende probleemide kõrvaldamine või kergendamine on teine ja raskem asi. Kuna Eesti Vabariigi põhiseadus on paika pannud kindlad reeglid ja paljude probleemide lahendused lähevad vastuolu põhiseadusega, on mõningate probleemide lahendamine keerukam kui osatakse arvata.

Probleemide lahendamiseks on vajalik selgitada võlgnikule, et kui ta on huvitatud vähemate kuludega menetlust läbi viima, peab ta tasuma oma nõude 30 päeva jooksul. Sel juhul tuleb tasuda ainult pooles summas täituri tasud. Võlgnikele aitamine ja asjade selgitamine lihtsustaks oluliselt kogu protsessi. Samuti leian, et kohtutäiturid peavad aru saama, et kui nõue on juba nende käes, siis on nemad need isikud kes võlgnikega suhtlevad. (Vastaja 01, 2017)

Teine intervjuueeritav kasutas näidetena Hiinat ja Venemaad, et selgitada kuidas mujal maailmas võlgnike käitatakse. Hiinas on kõik ID-kaardi põhine, ostetakse kas bussipiletit või tehakse mõnda muud toimingut. Kui näiteks selgub, et võlgnikul on riigile mingi trahv

tasumata, siis tulemuseks ongi see, et seda bussipiletit enne võlgnikule ei müüda, kui trahv on tasutud. Venemaal tehti elatisevõlgnikega väga jubedalt. Seal pandi linn kinni ja kui taheti linnast välja sõita ning olidi võlgnik, siis kas võeti auto või maksti alimente. Kui aga kohtutäituritele selliseid võimalusi anda, siis peaks kogu süsteem olema riigi käes. Riigil on alati rohkem võimu kui eraõiguslikel inimestel. Kui riik tahab, et asi toimiks efektiivsemalt, siis peaks riik anda täituritele võimu, aga samaaegselt ka kontrollima neid. (Vastaja 02, 2017)

Võimalik, et üheks heaks lahenduseks oleks kohtutäiturite riigistamine. See tähendab aga seda, et kohtutäituri tasu tuleks riigitulust, mitte enam võlgniku tulust. Saar *et al.* (2012, lk 195) rõhutavad, et iga võlgnik on erinev ja nõuab täiturilt erinevat ressursikulu, seega on riigil väga raske või isegi võimatu hankida informatsiooni sissenõudmise tegelike kulude kohta. Lisaks puudub täituritel motivatsioon neid avaldada ja sellepärast peaks riik neid ikka kõrgemalt tasustama. Sellest vaatenurgast oleks lõige lihtsam lahendus anda sissenõudmisfunktsioon üle MTA-le, kuna selline lahendus hoiaks ilmselt kulud kõige madalamal. Teisest küljest kui anda kogu sissenõudmisfunktsioon üle riigile, siis puudub täielikult konkurent ning kohtutäiturite süsteem ei täidaks enam enda eesmärki, sest praegu on täiturid need kes tegelevad võlgniku vara realiseerimisega. Lõppkokkuvõttes on küsimus selles, kummal juhul suudetakse nõudeid sisse nõuda madalamate kuludega.

Nõuete sissenõudmise tsentraliseerimine ehk koondamine ühte asutusse ja seega parandada teenuse kvaliteeti nii soodsalt kui võimalik. Tsentraliseerimine vajab ametkondade vaheliste tõkete ületamist ja valdkondadeülest strateegilist planeerimist, järjekindlat protsesside arendamist avalike teenuste pakkumisel (Sisekaitseakadeemia, 2017).

Tsentraliseerimise peaesmärk on (Randlane, 2012, lk 16):

1. viia sissenõudmine ühtsele alusele;
2. tagada menetluse osalistele ja kolmandatele isikutele mõistlik halduskoormus;
3. luua sissenõudmise protsessi läbipaistvus;
4. tagada riigile ülevaade isiku tasumata kohustiste ees;
5. muuta tulude laekumine lihtsaks, selgeks ja kiireks.

Eelmine lahendus puudutas täiturite riigistamist, see lahendus puudutab täiturite eemaldamist sissenõudmisfunktsioonist. Ka Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja

esindajad on rõhutanud, et nõuete koondamisel võib olla negatiivne mõju täiturite tegevusele. Samas leiab artikli autor, et lahenduseks pole mitte täiturite täielik eraldamine täitesüsteemist, vaid tasumata nõuetele kindla omaniku määramine, kes jälgib nõuete täitmist ja teeb esmased toimingud. (Randlane, 2012, lk 14)

Kohtutäitur peaks jääma ikkagi selleks, kes tegeleb vara arestimisega ja realiseerimisega. Ühendamisega võib juhtuda see, et täituritelt hakatakse n-ö leiba ära võtma ja siis kogu täiturite funktsioon kaotab oma eesmärgi. Sellisel juhul tuleks liiga palju funktsioone maksuhaldurile ja tekiks uued probleemid. Pigem oleks mõistlik ikkagi see, et maksuhaldur ja kohtutäiturid töötavad üksteisest lahus, kuid teevad teineteisega koostööd. (Vastaja 01, 2017)

Kümne aastaga on reformitud hulgaliselt asutusi, tsentraliseeritud sarnaseid funktsioone nii organisatsioonide sees kui ka üldiselt. Võib olla oleks aeg ka täitemenetluses vaadata üle täitmise põhimõtted ja hinnata, kas kümme aastat tagasi tehtud reformitud valdkond täidab oma eesmärgi, milleks ta loodi. (Randlane, 2012, lk 12) Sellisel juhul vajab terve nõuete sissenõudmissüsteem korrekture tegemist.

Kohtutäiturid suhtlevad aktiivsemalt ministriga, täpsemalt õigusloome osakonnaga, kuhu tehakse tohutuid ettepanekuid. Võimul olev erakond ei saa kohaldada seadust enda moodi. Sellist asja ei tohiks olla, et riik tuleb täiturite ette ja küsib, kas teil on ettepanekuid kuidas näiteks elatisvõlgnikke veel pitsitada, sest parendused ja ideed peaksid tulema riigi poolt. Seadusandlus võiks läbi mõelda seaduste tegemisel, kas kohus realselt kohaldaks sellist asja või mitte. Seadusandlus teeb seda mis tema tahab ja ei arvesta praktikute ettepanekutega. Kohus ütleb tihti, et tegemist on põhiõiguste riivega ja praktikute ettepanekuid ei saa kohaldada. (Vastaja 02, 2017)

Ühele probleemile, milleks on pangakontole mitte ligipääsemine, on Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja täitemenetluse seadustiku ja kohtutäituri seaduse plaanivate muudatuste arutelus välja toonud omapoolsed ettepanekud.

Koja ettepanek on luua ligipääs võlgniku pangakonto väljavõttele, mis võimaldaks kohtutäituril kiirelt ja efektiivselt tuvastada võlgniku rahaliste vahendite suuruse, liigi ja allika. Kohtutäitur ei peaks sellisel juhul küsima võlgniku käest pangakonto väljavõtteid, et

otsustada arestimisele mittekuuluva sissetuleku vabastamine võlgniku arestitud pangakontol. Samuti aitab see hinnata sissenõudjal võlgniku taotlust võlasumma ajatamiseks või hinnata võlgniku rahaliste vahendite liikumist enne täitemenetluse algatamist. (Justiitministeerium, 2017)

Isikuandmete kaitse seadus (edaspidi IKS) § 1 lõige 1 ütleb, et seaduse eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja põhivabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusse. Eesti Vabariigi põhiseaduse 2002. aasta kommenteeritud väljaandes on autorid väljendanud selgelt seisukohta, et eraelu kaitseala hõlmab ka pangasaladuse kaitset (Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2002 tsit Liivat, 2013, lk 15). 2012. aasta põhiseaduse kommentaarides on rõhutatud, et isikuandmete kaitse ja õigus informatsioonilisele enesemääramisele on hõlmatud eraelu privaatsuse põhiõigusliku kaitsega. Eraelu puutumatusse riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist. (Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012 tsit Liivat, 2013, lk 15) PS § 26 ütleb, et igapähe on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusse. Selle õiguse kaitseala ei laiene juriidilisele isikule, sest eraelu saab olla vaid füüsilisel isikul (Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012). Seega on võimalik järeldada, et füüsilise isiku põhiõiguste kaitse on seotud pangasaladuse kaitsega.

Näiteks soomlastel piisab sellest, kui perekonnas on auto. Oletame, et näiteks mees on võlgnik ja ütleb, et ta on varatu. Auto on küll naise nimel, aga mees kasutab seda autot. Piisab juba sellest, kui võetakse mehe pangaväljavõte ja on näha, et mees on tankinud sellesse autosse kütust. Maksuhaldur ütleb selle peale, et sa kasutad seda autot ja sa kas maksab oma maksunõuded ära või me võtame sinult selle auto ära. Meie täiturid näeme, et selline võimalus võiks ka meil olla. Samuti vallasvara puhul võiks meil olla karmimad meetmed, et vara paremini kätte saada. (Vastaja 02, 2017)

Soomes täitemenetlust alustades edastab täitur meie mõistes maksehäireteregistrile info võlgniku võlast. See välistab võlgniku täielikult järelmaksu ja laenude saamise võimalusest. Seevastu näiteks Eestis taoline asi pole võimalik ja kohtutäitur seda ka ei tee. (Themis Õigusbüroo, 2016)

Kui täna võtame selle, et kuidas sundida inimest oma nõuet täitma, siis tegelikult hakkab see pihta inimese mõtlemisest. Elatishaha puhul on tehtud mitmeid samme näiteks erinevate lubade peatamine. Kõik need tegelikult piiravad inimese tegutsemist oma elus. Need on väga tõsised inimese põhiõiguste riivega seotud muudatused ja kokkuvõttes jõutakse sinna, et ametnikud võivad mis iganes tahta, aga kui seadusandlus otsustab teisiti, siis nii ka on. Kõik saab alguse regulatsioonist, seadusandja tahtest ja kõik see tuleb isiku põhiõiguste arvelt. Kõik asjad nagu näiteks riigist lahkumine, lubade äravõtmised on olnud kaalumise all, aga need ei ole saanud toetust, sest see riivab inimese põhiõigusi. Selliste probleemide puhul oleks lahenduseks see, et ametnikele ja täituritele tuleks hoovasid juurde anda. Kurb tõde on see, et kõik see käib jube keeruliselt, sest kõik tuleb millegi arvelt. (Vastaja 03, 2017)

TMS § 177² lõige 1 ütleb, et kui võlgnik ei ole lapse elatise sissenõudmiseks algatatud täitemenetluse ajal maksnud kolme kuu jooksul korrapäraselt elatist ja kohtutäituril ei ole õnnestunud seda sisse nõuda võlgniku vara arvelt, võib kohus sissenõudja nõusolekul ja kohtutäituri avalduse alusel, millele on eelnenud võlgniku hoiatamine, määrusega tähtajatult peatada järgmised õigused ja järgmiste lubade kehtivuse:

1. jahipidamisõigus;
2. mootorsõiduki juhtimisõigus;
3. relvaluba ja relvasoetamisluba;
4. väikelaeva ja jeti juhtimisõigus;
5. kalastuskaart.

Nii nagu kolmas intervjuueeritav rõhutas seda, et paljude probleemide lahendus algab inimesest endast, siis sellist lahendust pakuvad ka teised antud valdkonnaga seotud inimesed. Randlane (2012, lk 13) rõhutab, et normide järgimiseks ja protseduuride täitmiseks peab isik iga erineva nõude puhul endale selgeks tegema, kuidas ja kuhu tuleb nõue tasuda, millised on erisused ning millega ta peab arvestama eksimuse korral. Ehk teisisõnu, praegu iseloomustab sissenõudmise protsessi asutusepõhine loogika, kuid vaja oleks see asendada kliendipõhise loogikaga.

Palju oli ka probleeme efektiivsusega, nii dokumentide kättetoimetamise koha pealt kui ka sissenõudmissüsteemiga. Seda näevad nii ametnikud kui ka täiturid.

Efektiivse kättetoimetamise saavutamiseks vajaks kohtutäituri hinnangul kehtiv kättetoimetamise regulatsioon muutmist. Praegu oleme olukorras kus dokumendid toimetatakse aadressile, kus isik tegelikult menetluskohaselt mingisugusel põhjusel kätte ei saa. Selline olukord pole praeguse regulatsiooni kohaselt välistatud. Selliseid olukordi on palju, kus isikul on registreeritud mitu või hoopis mitte ühtegi elukohta ja kontaktaadressi. (Justiitsministeerium, 2017)

Efektiivsust tõstaks kohe see, kui kinnipidamiskeskus saaks kinnipidamist teostada kõikides sissetulekuliikides (ei oleks piiratud miinimumalgaga). Ehk siis ei peaks olema seda, et võlgnikule peab kätte jääma miinimumtasud (Vastaja 02, 2017)

TMS § 131 lõiked 1-11 reguleerivad sissetulekute liigid, millele ei saa pöörata sissenõuet. Näiteks ei saa sissenõuet pöörata riiklikele peretoetustele, riiklik pension seaduses sätestatud ulatuses, töötutoetus ning vanemahüvitis.

PS § 28 ütleb, et Eesti kodanikul on õigus riigi abile vanaduse, töövõimetuse, toitjakaotuse ja puuduse korral. Ka põhiseaduse kommenteeritud väljaanne selgitab, et riigi põhiseaduslik kohustus on tagada oma kodanikele elatusmiinimum (Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012). Kui kinnipidamist hakataks teostama kõikidest sissetulekuliikidest, võime jõuda olukorrani, mil täiturid tahavad arestida võlgniku suurema osa sissetulekust ja inimesele jääb kätte alla miinimumi.

Kokkuvõtvalt on paljudele probleemidele lahendused olemas. Lahenduste rakendamine on aga omaette küsimus. Kõige reaalsemad lahendused oleks sissenõudmise tsentraliseerimine, mille eesmärgiks on viia sissenõudmine ühtsele alusele ja sellega tagada menetluse osalistele ja kolmandatele isikutele mõistlik halduskoormus ning muuta tulude laekumine lihtsaks, selgeks ja kiireks. Veel toodi ühe lahendusena välja, et kohtutäituritele ja maksuhalduritele tuleks anda rohkem hoovasisid/õigusi. Samuti oleks mõistlik luua sissenõudmisel asutusepõhise loogika asemel kliendipõhine loogika. Analüüsist järeldus, et võlgnikuga aktiivsem suhtlemine ja nende nõustamine tuleks sissenõudmisprotsessis kasuks. Eelnevalt mainitud lahendused on teostatavad. Keerulisem on olukord selliste probleemidega, mille lahendused läheksid vastuollu inimese põhiõigustega. Sellised lahendused on näiteks võlgniku pangakontole ligipääsu andmine ja sissenõude pööramine kõikidele sissetulekuliikidele.

KOKKUVÕTE

Avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleeme on palju ja mitmesuguseid. Probleemide pärast jääb sissenõudjal hulk nõudeid sissenõudmata ning riigil tulu saamata. Et praegu probleeme lahendada ja tulevikus neid vältida, tuleks seadusandlus korralikult läbi vaadata ja vajadusel korrekture teha.

Teema on aktuaalne, sest Vabariigi Valituse tegevusprogrammi ühe eesmärgina oli välja toodud pankroti- ja täitemenetluse kiiremaks muutmise vajalikkus, võimaldades muuhulgas täiturite ligipääsu täitemenetluseks vajalikele registritele ja ajakohastades seotud regulatsioonidele ja muutes täitemenetluse seadustikku. Lisaks on Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2017-2020 suurt rõhku pööranud sissenõudmisprotsessi arendamisele, liitudes elektroonilise arestimissüsteemiga.

Teema on uudne, sest töös keskendutakse avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleemide tuvastamisele, mitte ainult maksuvõla sissenõudmise vaates, vaid kõikide nõuete vaates. Lõputöö lisaväärtus seisneb intervjuude analüüsimise põhjal sissenõudmisega seotud probleemide leidmises. Lõputöö abil on võimalik paremini aru saada avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleemidest.

Lõputöö probleem seisnes selles, et nõuete sissenõudmisega seotud probleeme on ja tekib aina juurde ning seetõttu on nõuete sissenõudmine ebaefektiivne ja riigil võib jääda osa tulust saamata. Lahenduste rakendamine on kohati väga keeruline kui mitte võimatu.

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleeme.

Lõputöö eesmärgi täitmiseks püstitati neli uurimisülesannet. Esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade avaliku võimu kandjatest, nende ülesannetest ning nende käsitlevatest nõuetest. Avaliku võimu kandjad on riik, kohaliku omavalituse üksused, teised riigi poolt seadusega loodud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning eraõiguslikud halduse kandjad nagu näiteks MTA, PPA, KKI. Sarnaselt tegelevad riigi nõuete ja varade haldamisega ka näiteks RTK. Avaliku võimu ülesandeid on palju, mis kõik on fokuseeritud riigi jätkusuutliku ja stabiilse elu edendamiseks. Lisaks maksunõuetele administreerib MTA ka

kohtumenetlusest tulenevaid nõudeid. RTK hallatavad nõuded on kohtumenetlusest tulenevad rahalised kohustised nagu näiteks määratud tagatised ja trahvid. PPA kui suurim riigiasutus, tegeleb kõige rohkem väärteloasjadest tulenevate trahvide haldamisega.

Teiseks uurimisülesandeks oli kirjeldada avaliku võimu kandja nõuete sissenõudmise protsessi, mida iseloomustab eelkõige killustatus, asutusepõhine loogika ning seejuures puudub riigil ühtne vaade isiku tasumata kohustustest riigi ees. Vaatamata asutuste ühendamisele ei ole riik oma nõuete kättesaamiseks kehtestanud ühele kindlale süsteemile, vaid avalik-õiguslikud rahalised nõuded nõutakse sisse iga avalik-õigusliku rahalise nõude administreerija juures. Kuna kohtutäituril on rohkem õigusi kui mõnel muul avaliku võimu kandjal, sundtäidab riiginõudeid viimasena kohtutäitur. Erandiks on maksuhalduri nõuded, mis on sundtäidetavad väljaspool täitemenetlust maksukorralduse seaduses toodud ulatuses. Täitemenetluse alustamiseks kohtutäituri juures on piisav täitedokumendi ja sissenõudja avalduse esitamine ning kohtutäitur peab võtma menetlusse kõik täitedokumendid, mis formaalselt vastavad täitedokumendile esitavatele nõuetele.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli anda ülevaade nõuete sissenõudmisel tekkivatest probleemidest. Selgus, et suuremate probleemidena võib välja tuua töötasu varjamine läbi kolmanda isiku konto ja mõttetult pikad nõude aegumiskuupäevad. Samuti peaks parandama efektiivsust sissenõudmisel, sest kiirus tahab efektiivsuse. Sissenõudmine peaks olema ajaliselt piisavalt kiire, kulude suhtes piisavalt madal ja üldise kasumi suhtes maksimaalne. Veel peaks tähelepanu pöörama dokumentide kättetoimetamise regulatsioonile, sest dokumentide kättetoimetamine on efektiivse täitemenetluse üks alustalasid. Selgus veel, et probleemiks on ettemaksu küsimine ja tasumata nõuete kohta ülevaate puudumine, mis võib tähendada seda, et isikul on riigi ees samal ajal nii tasumata kohustusi kui ka nõudeid.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida sissenõudmisega seotud probleeme ja pakkuda võimalikke lahendusi. Kõige reaalsemad lahendused oleks sissenõudmise tsentraliseerimine, mille eesmärgiks on viia sissenõudmine ühtsele alusele ja sellega tagada menetluse osalistele ja kolmandatele isikutele mõistlik halduskoormus ning muuta tulude laekumine lihtsaks, selgeks ja kiireks. Veel toodi ühe lahendusena välja, et kohtutäituritele ja maksuhalduritele tuleks anda rohkem hoovasiid/õigusi. Samuti oleks mõistlik luua kliendipõhine loogika.

Heaks lahenduseks oleks ka võlgnikega aktiivsem suhtlemine ja nende nõustamine. Keerulisem on olukord selliste probleemidega, mille lahened l h ksid vastuollu inimese põhiõigustega. Sellised lahendused on näiteks võlgniku pangakontole ligip asu andmine ja sissenõude p oramine kõikidele sissetulekuliikidele.

Edaspidi peaks t iendavalt uurima, millised on avaliku v imu kandja nõuete sissenõudmisega seotud probleemid teistes Euroopa Liidu riikides.

SUMMARY

There are many and different problems related to the recovery of claims by public authorities. Due to several problems, the claimant can not recover quite a few claims and country loss revenues. Changes in laws are necessary to fix problems now and prevent problems in the future.

The title of this thesis is „The Problems Related to the Recovery of Claims by Public Authorities.“ It is written in Estonian and it contains two main chapters amount up to 53 pages. The autor refers to 55 sources.

The aim of this thesis is to identify problems related to the recovery of claims by public authorities. In order to achieve the purpose of the thesis, the author has set the following research assignments:

1. To provide an overview of public authorities, their tasks and their claims.
2. Describe the procedure of the recovery of claims by public authorities.
3. To provide an overview of problems which may occur in the recovery of claims by public authorities.
4. Analyze the problems that are related to the recovery of claims by public authorities and provide possible solutions.

The theoretical section provides an overview of public authorities, their tasks and their claims. The theoretical section also provides an overview of the recovery of claims by public authorities. Qualitative research methods are used in the empirical section of this thesis. Analysis of literature and interviews are used for collecting data. The analysis of the results revealed that the biggest issues regarding the recovery of claims by public public authorities are hidden earnings throught third party account; lack of effectiveness of recovery of claims by public authorities; asking for prepayment. As a result of the research, it was found that the possible solutions would be to give more rights to bailiffs and tax authority; centralization of recovery of claims by public authorities; create client-based system. Further research should indicate what kind of problems other countries in the European Union face regarding the recovery of claims by public authorities.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

*Põhiseadus, 2002. *Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Liivat, E., 2013. *Pangaseaduse kontseptsiooni muutmine ajas*. Tallinn:s.n

*Põhiseadus, 2012. *Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Liivat, E., 2013. *Pangaseaduse kontseptsiooni muutmine ajas*. Tallinn:s.n

Avaliku teenistuse seadus (2012).

Campbell, B., 2014. Federal government should reverse policies on taxes, taxation. *CCPA Monitor*, 20(9), pp. 12-13. Leitud: EBSCOhost. [07.04.2017].

Eesti kohtud, 2017. *Väärteoasjad*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.kohus.ee/et/kohtussepoordumine/vaarteoasjad> [Kasutatud 24.02.2017].

Eesti Vabariigi põhiseadus (1992).

Eesti, 2017. *Elukoha registreerimine*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.eesti.ee/est/eluase/elukoha_registreerimine/ [Kasutatud 01.05.2017].

Eurostat, 2017. *Miinumipalgad*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00155> [Kasutatud 01.05.2017].

Hureba, E., 2013. Discussions on the legal nature of civil enforcement and bailiff's institution. *Juridical Cuurent*, 16(4), pp. 154. Leitud: EBSCOhost. [01.05.2017].

Isikuandmete kaitse seadus (2007).

Justiitsministeerium, 2017. *Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja ettepanekud täitemenetluse seadustiku ja kohtutäiturite seaduse plaanitavate muudatuste arutelule*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kpk_sept_lisa_2.pdf [Kasutatud 02.03.2017].

Kaukver, M., 2013. Kohtutäituri ametitoimingute tasude analüüs ja riigi rahaliste nõuete sundtäitmine. Justiitsministeerium.

Kohtutäituri seadus (2009).

Kohtutäiturite- ja Pankrotihaldurite koda, 2017. *Avaliku võimu kandja nõuete jaotamine alates 01.03.2015*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.kpkoda.ee/content/avaliku-poolelingid/avaliku-v%C3%B5imu-kandja-n%C3%B5uete-jaotamine-alates-132015> [Kasutatud 16.02.2017].

Lehis, L., 2015. *Eesti maksuseaduste kommentaarid*. Tallinn: Casus Tax Services OÜ.

Maksu- ja Tolliamet, 2008. *Maksu- ja Tolliameti põhimäärus. kehtestatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 42 lõike 1 alusel ning kooskõlas nimetatud seaduse § 65 lõike 2 punktiga 2*.

Maksu- ja Tolliamet, 2017. *Kontaktid ja ametist*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/kontaktid-ja-ametist> [Kasutatud 15.02.2017].

Maksu- ja Tolliamet, 2017. *Statistika*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://palk.emta.ee/statistika> [Kasutatud 02.05.2017].

Maksu- ja Tolliameti statistika.

Maksukorralduse seadus (2002).

Petersone, M., Ketners, K., Laurinavicius, A., Improvements to the performance of customs and tax authorities. *Viesoji Politika ir Administravimas*, 15(4), pp. 591-607. Leitud: EBSCOhost. [10.04.2017].

Politsei ja piirivalve seadus (2009).

Politsei- ja Piirivalveamet, 2017. *Organisatsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politsei.ee/et/organisatsioon/politsei-ja-piirivalveamet> [Kasutatud 01.02.2017].

Politsei- ja Piirivalveamet, 2017. *Trahvid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politsei.ee/et/nouanded/trahvid/> [Kasutatud 20.02.2017].

Politsei-ja Piirivalveameti statistika.

Põhiseadus, 2012. *Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaanne*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-26/> [Kasutatud 02.05.2017].

Rahandusministeerium, 2016. *Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2017-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: file:///C:/Users/Laura/AppData/Local/Temp/RM-valitsemisala-arengukava-2017-2020_KINNITATUD-1.pdf [Kasutatud 29.01.2017].

Randlane, K., 2012. Ühtsema riigivalitsemise suunas: kliendipõhise loogika rakendamine võimalused avalik-õiguslike rahaliste nõuete sissenõudmiseks. *Riigikogu Toimetised*, 26, 144-155.

Randlane, K., 2016. *Maksuvõlgade sissenõudmine*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Riigi Tugiteenuste Keskus, 2017. *Kohtunõuetega seotud info*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.rtk.ee/n%C3%B5uetega-seotud-isikud/kohtun%C3%B5uetega-seotud-info> [Kasutatud 10.02.2017].

Riigi Tugiteenuste Keskus, 2017. *Riigi Tugiteenuste Keskuse põhimäärus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.rtk.ee/dokumendid/failid/Riigi%20Tugiteenuste%20Keskuse%20p%C3%B5him%C3%A4%C3%A4rus.pdf> [Kasutatud 28.02.2017].

Riigi Tugiteenuste Keskus, 2017. *Riigihangete korraldamine*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.rtk.ee/hanked/riigihangete-korraldamine> [Kasutatud 05.02.2017].

Riigi Tugiteenuste Keskus, 2017. *Tutvustus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.rtk.ee/organisatsioon/tutvustus> [Kasutatud 05.02.2017].

Riigi Tugiteenuste Keskuse statistika.

Riigiteataja, 2014. *Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2015-2019*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/aktivilisa/3030/6201/5006/231klisa.pdf> [Kasutatud 29.01.2017].

Saar, I., Randlane, K., 2016. Riiginõuete sissenõudmise kriitika: majandusteoreetiline lähenemine

Saar, I., Randlane, K., Guldenkoh, M., Silberg, U., Elling, T., 2016. The efficiency of private enforcement of public law claims in Estonia. *Estonian Discussions on Economic Policy* 24(1), pp.145-165. Leitud: SSRN. [25.03.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Ametnikud ja avalik võim*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://stud.sisekaitse.ee/roosve/Haldusorganid/ametnikud_ja_avalik_vim.html [Kasutatud 28.01.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja teised halduse kandjad*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://stud.sisekaitse.ee/roosve/Halduskorraldus/avaliku_halduse_kandjad.html [Kasutatud 18.02.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Haldusorgani liigid*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://stud.sisekaitse.ee/roosve/Haldusorganid/haldusorgani_liigid.html [Kasutatud 01.02.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Haldusorgani mõiste ja tunnused*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://stud.sisekaitse.ee/roosve/Haldusorganid/haldusorgani_miste_ja_tunnused.html [Kasutatud 01.02.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Kliendipõhine avalik-õiguslike rahaliste nõuete sissenõudmise protsess*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/> [Kasutatud 01.04.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Kliendipõhine avalik-õiguslike rahaliste nõuete sissenõudmise protsess*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/1-teema/> [Kasutatud 22.04.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Kokkuvõtvalt*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/kokkuvotvalt/> [Kasutatud 03.05.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Protsess*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/protsess/> [Kasutatud 22.04.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Protsessi kirjeldus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/protsess/protsessi-kirjeldus-2/> [Kasutatud 28.04.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Standardsed täitetoimingud*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/taitetoimingud/standardsed-taitetoimingud-2/> [Kasutatud 13.04.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Sundtäidetavad nõuded*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/nouded/sundtaidetavad-nouded/> [Kasutatud 17.04.2017].

Sisekaitseakadeemia, 2017. *Täitetoimingutest üldiselt*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/SissenoudmiseProtsess/avaleht/taitetoimingud/taitetoimingutest-uldiseit/> [Kasutatud 28.04.2017].

Tallinna Ülikool, 2017. Haldusõiguse teemad. [Võrgumaterjal] Leitav: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:U-fmadWjFGoJ:https://www.tlu.ee/opmat/ri/RIO7002/Avaliku_oiguse_magistrikursus/30032007/haldusoiiguse_teemad_I.ppt+&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee&client=firefox-b-ab [Kasutatud 02.03.2017].

Themis Õigusbüroo, 2017. *Võlgade sissenõudmine Soome Vabariigis*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.themis.ee/uudised/volgade-sissenoudmine-soome-vabariigis/id/10> [Kasutatud 20.02.2017].

Tsiviilseadustiku üldosa (2002).

Täitemenetluse seadustik (2005).

Töölepingu seadus (2008).

Vaux, G., 2008. I'll huff and I'll puff- the right of bailiffs to enter homes. *Community Care*, 1738, pp. 23. Leitud: EBSCOhost. [23.04.2017].

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused MTA ametnikule, kohtutäiturile ja Justiitsministeeriumi ametnikule

1. Millised nõuded on Teie arvates kõige sagedasemad ja miks?
2. Kuidas hindate Teie tänapäeva Eesti maksusüsteemi (sissenõudmisprotsessi)?
3. Mis Teie arvate kas maksuhaldurile, kohtutäituritele ning teistele avaliku võimu kandjatele on seadusega antud piisavalt volitusi, et enda tööd võimalikult efektiivselt teha või peaks õigusi olema rohkem/vähem?
4. Kas Teie arvates on nõuete sissenõudmisprotsessis probleeme? Kui jah, siis millised on need probleemid?
5. Millised võiksid Teie arvates olla probleemide lahendused/ettepanekud?
6. Kas Justiitsministeerium/Maksu- ja Tolliamet/Kohtutäiturite- ja Pankrotihaldurite Koda on võtnud päevakorda antud teema kohta käivaid küsimusi või plaaninud seda teha?
7. On Teil midagi lisada?

Lisa 2. Intervjuu MTA ametnikuga

Tallinn, 2017

MTA: Täitemenetluse eesmärgiks on sisse nõuda võlg vara müügist. Kui registervara ei kajastu, siis tuleb hakata vaatama vallasvara (masinad, seadmed, metall). Selliseid ettevõtteid on vähe kes lähevad täitementluseni välja. Tool ja laud on väheväärtuslikud ning nende sissenõudmine on mõttetu. Juba nende hoiustamine on kulukam ja sellepärast täituriid küsivadki ettemaksu. Kui nõue saab rahuldatud, siis ettemaks tagastatakse nõudjale. MTA maksab ettemaksu, kui neil on väga suur huvi ja võlg on sadades tuhandetes.

Laura Tšernova: MTA-l siis on ressursi ettemaksu maksmiseks, aga see on lihtsalt piiratud?

MTA: On küll. Me peame lihtsalt arvestama, mis meid ees võib oodata ja peame kindlad olema, et ettemaks saaks makstud just sellele, kellelt kõige rohkem võimalik kätte saada. Me maksame ettemaksu, aga peame ära põhjendama, miks oleme nõus maksma. Pigem saadame vähem nõudeid täiturile ja analüüsime enne, kas üldse on mõttekas täiturile edasi saata.

Laura Tšernova: Millised nõuded on Teie arvates kõige sagedasemad ja miks?

MTA: Äriühingute koha pealt kõige rohkem töjõumaksud, TSD, käibemaks. Kui on ikkagi tegutsev ettevõtte ja töötajad, siis üldjuhul ikka kõik nõuded.

Laura Tšernova: Kuidas hindate Teie tänapäeva Eesti maksusüsteemi (sissenõudmisprotsessi)?

MTA: Viis aastat tagasi olime me ikkagi suht karmid. Me ei andnud väga lihtsalt ajatamist, nõudsime võimalikult palju tagatist ning me ei olnud nii paindlikud kui praegu oleme. Praegu oleme suunatud rohkem ettevõtja poole - tuleme klientidele vastu; nõustame; püüame olla paindlikud. Kui näiteks äriühingul on tekkinud maksuvõlg, siis me kirjutame kohe neile ja uurime miks nii on. Püüame võimalikult palju kontakteeruda, et anda mõista lahenduste olemasolust. Täna on kõik elektrooniline ja hästi mugavaks tehtud. Areng on olnud hästi suur, just ettevõtete kasuks.

Laura Tšernova: Ka Teile on see areng tulnud positiivsena?

MTA: Läheb lihtsamaks, kui näiteks ajatajatest rääkida. Nende koormus vähenes, sest tänapäeval saab ise maksegraafikuid koostada. Protsessid on kiirenenud ja lihtsustatud. Kes tahab võtab ise ühendust ja küsib abi. Üldjuhul oleme ise rahul.

Laura Tšernova: Mis Teie arvate kas maksuhaldurile, kohtutäituritele ning teistele avaliku võimu kandjatele on seadusega antud piisavalt volitusi, et teha enda tööd võimalikult efektiivselt või peaks õigusi olema rohkem/vähem?

MTA: Vähem kindlasti mitte. Ma arvan, et siis läheks juba keeruliseks. Kiireloomulised arestimised on kõik ära tehtud, seega seaduse taha pole praegu midagi jäänud. Praegu on kõik võimalused, et kiiresti reageerida, olemas.

Laura Tšernova: Mis Te arvate selles, et täituritel on õigus võlgniku vara müüa, aga Teil mitte. Kas Teie tahaksite saada samasugust õigust?

MTA: On räägitud, et võib olla kunagi ka maksuhaldur saab ise vara arestida, aga see vajab jällegi inimeste koolitamist. Sisuliselt antaks meile ka täituri õigused. Leian, et see on väga kaugel tulevik, et maksuhaldur hakkaks ise võlgniku vara arestima. Hetkel on see ikkagi kohtutäiturite funktsioon. Kui meil oleks ka selline õigus, siis tegelikult ei jääkski muudeks asjadeks aega, vaid me ainult käiksime ja kirjutaksime vara ülesse. Riik teeb ikkagi oma asja ehk siis edastab nõuded.

Laura Tšernova: Kas Teie arvates on nõuete sissenõudmisprotsessis probleeme? Kui jah, siis millised on need probleemid? Kuidas on Teil koostöö täituritega?

MTA: Ütleme niimoodi, et kohtutäiturid on erinevad. On sellised, kes on ülimalt põhjalikud. Nii kui nad midagi menetlusse saavad, nad teevad esmased toimingud ära (kontakteerumine võlgnikuga ja registrite kammimine, et saada pilt ette võlgniku varalisest seisust). On ka täitureid, kellel pole kiiret. Probleem ongi just nende täituritega, kes võtavad oma töös selle positsiooni arvates, et maskuameti nõuded ei ole prioriteetid. Arvan, et täiturid võtavad sellise positsiooni, sest üldjuhul on menetluses äriühingud kes oma oma tegevuse lõpetanud ja seega puudub ka neil vara mida võlgade katteks müüa. Probleem on selles, et osad täiturid ei ole oma töös nii põhjalikud kui nad peaksid. Me peame ise neile meelde tuletama mida on vaja võlgnikelt uurida.

Laura Tšernova: Mis süsteeme Te kasutate? Mida vaatate võlgniku kohta ja mida te võlgniku kohta realselt näete?

MTA: Meil on kõik varade registrid olemas. Näeme seisu võlgniku autode kohta. Seisu kinnistusraamatutes, maanteeametis. Politseitrahvid jäävad täiesti välja meist. Kui äriühing pole esitanud majandusaasta aruannet, siis ma vaatan seda äriregistrist. Juhatuse liikme tausta, mitme äriühinguga on seotud, kuna midagi on tasutud jne. Ühesõnaga kõik see esmane analüüs. Kui sellest jääb väheks, siis vaatan internetist, mida ma leian selle firma kohta. Üldjuhul kõik lubatud andmebaasid ma vaatan läbi. Ja enne kui täiturile saadan, siis ikka kontakteerun võlgnikuga, et millest on maksuvõlg tingitud, kuidas ta näeb selle maksuvõla tasumist ja kui ta ikkagi ei vasta ja näen et võlgnikul on vara, siis saadan edasi täiturile. Võrreldes täituritega, on maksuhaldur kindlasti põhjalikum. Täituriel ei ole ikkagi seda aega, et süveneda igasse võlgnikku.

Laura Tšernova: Kas Te näete, et tulevikus võiks maksuhaldur ja kohtutäiturid ühineda?

MTA: Minu silmis peaks ikkagi kohtutäitur jääma selleks, kes tegeleb vara arestimisega ja realiseerimisega. Ma kardan, et ühendamisega võib tulla probleem, et täituritelt hakatakse seda n-ö leiba ära võtma. Leian ka, et ühinemisel tuleks liiga palju funktsioone tuleks maksuhaldurile. Pigem ma jätaksin need kaks asja lahku, kes teevad koostööd teineteisega.

Laura Tšernova: Hiljuti oli just uudis, et kas kohtutäitur võib võgnikult nõuda menetluskulusid, kui tal õnnestub 0 eurot sisse nõuda? Mis Teie sellest arvate?

MTA: Iga täitur ikkagi tõlgendab nagu talle kasulik on. Eelmine aasta oli juhtum, kus täituril oli õigus võtta lisatasu vara müügist, isegi kui see vara müük ei olnud keeruline. Kõik täiturid nõudsid lisatasu, kuigi see polnud üldse keeruline. Kasutati lihtsalt juhust kuna seadus andis neile võimaluse seda teha.

Laura Tšernova: Millised võiksid Teie arvates olla probleemide lahendused/ettepanekud?

MTA: Mis on puudujääk hetkel, on see, et täiturid ei reageeri piisavalt kiiresti nõuetele. Minu nägemus on, et kui täitur saab minu maksunõude endale menetlusse, siis ta peaks võimalikult kiiresti võlgnikuga kontakteeruma. Sellest aastast on vabatahtlik nõude täitmise aeg 30 päeva, enne oli 10. Vaja oleks selgitada võlgnikule, et kui ta on huvitatud vähemate kuludega

seda menetlust läbi viima, siis ta peab maksma oma nõude 30 päeva jooksul. Ma arvan, et see oluliselt lihtsustaks seda protsessi. Minu meelest puudujääk on ka see, et täiturid ei taha võlgnike kontakteeruda väga omal initsiitivil. Pigem reageerivad täiturid alles siis, kui sissenõudja on kirjutanud, et kas olete ühendust võtnud. Leian, et kui nõue on juba kohtutäituril, siis peaks olema tema see, kes võlgnikuga suhtleb.

Laura Tšernova: Kas MTA on võtnud päevakorda antud teema kohta käivaid küsimusi või plaaninud seda teha?

MTA: Meil on olnud kohtumisi Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja esindajatega. Meie ettepanekud on antud edasi, aga midagi pole muutunud. Iga kohtutäitur on omaette isik ja iga isik teeb nii nagu tema peab õigeks. Sellesmõttes Koda ei saa ka neile näpuga näidata, et nüüd hakkate nii tegema. Iga täitur valib ikkagi oma taktika ise.

Laura Tšernova: On Teil midagi juurde lisada?

MTA: Üldiselt võib rahul olla kohtutäiturite tööga. Minu meeles teevad nad kõik mis on võimalik. Eks nad annavad endast parima, sest nende sissetulek kujuneb sellest kui palju nemad panustavad oma töösse. Kindlasti on magusamad nõuded nagu panga ja hüpoteeginõuded, millega nad näevad rohkem vaeva. Samas nad ei tohiks ka jätta meie nõudeid tagaplaanile.

Lisa 3. Intervjuu kohtutäituriga

Tartu, 2017

Laura Tšernova: Millised nõuded on Teie arvates kõige sagedasemad ja miks?

Kohtutäitur: Kõige rohem on avalik-õiguslikke nõudeid. Esimesena on politseitrahvid (liiklustrahvid), siis tulevad väärteotrahvid (bussitrahvid) ning viimasena maksunõuded. Liikluseeskirju rikutakse ehk kõige enam lootuses mitte vahele jääda. Samuti väärteotrahvid-bussitrahvid, parkimistrahvid, ka nende puhul loodetakse, et ehk ei jää vahele ja kui ilmselt õnnestub siis kõik järgmised korrad on lihtsamad tulema. Nende nõuete aegumistähtjad on suhteliselt lühikesed, teatud osa inimestest ainult sellel tugineb. Kuna maksuhalduril on antud ka sissenõudmisvõimalused, siis teatud osas arveid nemad ka arestivad, kui näiteks tegemist on nõuetega mille tagatiseks võib olla kinnisvara. Muidugi on ka Tugiteenuste Keskuse nõuded, milleks on kohtumenetluses tekkinud riiginõuded (kriminaalasjad, menetluskulu, sundraha, rahatrahv).

Laura Tšernova: Kuidas hindate Teie tänapäeva Eesti maksusüsteemi (sissenõudmissüsteemi)?

Kohtutäitur: See võiks olla kordades efektiivsem. Efektiivsust tõstaks kohe see, kui kinnipidamiskeskus saaks kinnipidamist teostada kõikides sissetulekuliikides (ei oleks piiratud miinimumpalgaga). Ehk siis ei peaks olema seda, et võlgnikule peab kätte jääma miinimumtasud, vaid näiteks kinnipidamist saab teostada pensionist. Süsteem on liiga liberaalne.

Laura Tšernova: Mis Teie arvate kas maksuhaldurile, kohtutäituritele ning teistele avaliku võimu kandjatele on seadusega antud piisavalt volitusi, et teha enda tööd võimalikult efektiivselt või peaks õigusi olema rohkem/vähem?

Kohtutäitur: Hetkel on kohtutäituril õigusi rohkem kui maksuhalduril ja see on piisav. Aga see ju ei tähenda seda, et see õigus sulle midagi laua peale toob. Näiteks soomlastel piisab sellest, kui perekonnas on auto ja mees on võlgnik. Auto on naise nimel ja mees kasutab ka seda autot, kuigi mees ütleb, et ta on varatu. Piisab juba sellest, kui võetakse mehe

pangaväljavõtte ja on näha, et mees on tankinud sellesse autosse kütust. Maksuhaldur ütleb võlgnikule, et te kasutate seda autot ja te kas maksate oma maksunõuded ära või me võtame teilt auto ära. Me oleme korduvalt rääkinud, et selline õigus võiks olla ka meie täituritel. Üldiselt võiksid meetmed olla rangemad, õigusi rohkem.

Laura Tšernova: Kas Teie arvates on nõuete sissenõudmisprotsessis probleeme? Kui jah, siis millised on need probleemid?

Kohtutäitur: Kõige suurem probleem on see, et töötatakse enam jaolt mustalt. Teine probleem on see, et kui maksuhaldur saab kellelegi jaole, siis näidatakse miinimumpalka. See ju tegelikult ei ole normaalne, et keegi elab ära miinimumpalgaga. Kuigi nad kõik ju ostavad kortereid ja autosid. Riik ei suuda oma seadusandluse nii kiiresti kaasas käia, sest võlgnikud on oma mõtlemisega ees. Võlgnikud suudavad rohkem sahkerdada, kui riik oma seadusandlusega suudab neid kontrollida. Riik ei suuda oma seadust muuta nii kiiresti, sest seaduse muutmine on niivõrd pikk ja keeruline protsess Tuleks natuke kiiremini seadusi vastu võtta. 2005. aastal hakati meile rääkima, et nii palju on inimesi, kes on kriminaalkorras karistatud ning kellel on tasumata trahvid ja siis muudeti nõude aegumistähtaeg kahele aastale. Kaks aastat suutsid inimesed mitte töötada, sest kahe aastaga aegus trahv ära. Ühel hetkel nägi riik, et see kaks aastat on niivõrd lühike aeg ja siis muudeti aegumistähtaeg ikkagi neljale aastale. Nüüd tuli uudis, et ka neli aastat on lühike aeg. Probleemiks on ka veel see, et tööandja kannab tasu kolmanda isiku arvele. Samuti puudub isikutel rahvastikuregistris elukoha registreerimise kohustus. On teada tuntud probleem, et kohus ei suuda kohtukutseid kätte toimetada, samuti ei suuda seda ka täiturid.

Laura Tšernova: Kuidas on ligipääsuga võlgnikega seotud informatsioonile?

Kohtutäitur: Registratele on ligipääs olemas. Ligipääsu ei ole praegu pangakontole, millega me praegu võitleme. Ka praegu Justiitministeeriumi muudatuses on kirjas, et vajalik on anda kohtutäituritele ligipääs võlgniku pangakontole. Siis näeks kohtutäitur jooksvalt, millised rahad tal seal liiguvad ja kas on vaja miinimumi kohaldada. Ligipääsu ei ole haigekassale ja töötukassarahasid. Kuna tööturahad sõltuvad eelmisest töökohast, siis teine kord võib seal olla suuri summasid, mis oleksid piisavad nõude täitmiseks.

Laura Tšernova: Millised võiksid Teie arvates olla probleemide lahendused/ettepanekud?

Kohtutäitur: Tsiviilasjadel vabatahtlik täitmise kohustus muudeti 10-lt päevalt 30-le päevale. 30 päevaga suudab ka kõige laisem võlgnik oma vara tuuri panna. Näiteks 2001. aastal ei olnud sellist asja. Mujal maailmas ei ole vabatahtlikku täitmiskuupäeva. Meil otsus jõustus ja siis veel täitur saadab edasi, et oleks aeg maksta. Muidugi ei saa me oma süsteemi teiste riikidega võrrelda, sest paljudes teistes riikides on sissenõudmissüsteem riiklik süsteem. Maksuhaldur teeb maksuotsuse ja see saadetakse võlgnikule. Kui sa seda ei täida, siis see maksuotsus läheb automaatselt täiturile arvutisse ja siis täitur teatab, et maksa ära, sest muidu tuleb nõudele lisaks täitmistasu. Meil on niimoodi, et maksuhaldur teatab, siis oodatakse kolm kuud, siis veel meie anname vabatahtlikku maksmise aega. Seda vabatahtlikku maksmisaega on nii mõttetult palju. Meil saadavad kõik lülid võlgnikule teate, aga Soomes saadab ainult maksuamet. Mida keerulisem täitemenetlus, seda suurem täituritasu. Kohustus omada sissekirjutust, s.t. et isikul on kindel aadress kust ta peab kõik riigi poolt saadetud teated vastu võtma. Ta ei pea sellel aadressil elama, elukohti võib olla meil kõigil mitu, kuid kõik ühele isiku poolt avaldatud konkreetsele aadressile saadetud teated loetakse kätte toimetatuks.

Laura Tšernova: Kas kohtutäituritel on antud vabadus määrata üks kõik milline tasu nõudele juurde? Kuidas kohtupraktikas asjad käivad?

Kohtutäitur: Riigikohtulahendis ütles riigikohus, et aegunud nõue loetakse tasutud nõudeks. Tasutus nõue tähendab seda, et kohtutäituril on õigus saada 100% aegunud nõudelt kohtutäituritasu. Siis öeldi, et ilmselt ei ole see mõistlik, sest kohtutäituritasu sõltub sissenõutavast summast. Kui politseitrahv on 1200 eurot, siis kohtutäituritasu võib olla umbes 400 eurot. Kui aegub 1200 eurone trahv ja kohtutäitur küsib tasu 400 eurot, siis ilmselt ei ole see mõistlik, sest täitur selleks ei ole selle nelja aasta jooksul raisnaud ära 400 eurot. Siis ütles riigikohus, et jah, nüüd teeb kohtutäitur diskretsiooniotsuse, see tasu võiks olla kohtutäituril 50%. Nüüd ma teen kohtutäituriotsuse ja ütlen, et mul on õigus saada 200 eurot ehk 50% algsest 400-lt eurolt. Kohtutäituril on õigus kohaldada diskretsiooni. Kohtutäituril on õigus öelda, et mina olen teinud piisavalt tööd ja tahan sellest 400-st eurost saada 70%. Muidugi peab täitur ära tõestama, et ta on 70% väärtuses tööd teinud, et nõue kätte saada. Teine täitur, kes on ära teinud arveldusarved ning pole eriti vaeva näinud, siis tema ütlebki, et tema on nõus 50%-ga. Kohus ütles edasi, et kui see nõue on näiteks 80 eurot ja sealt on

täituritasu 40 eurot, siis ei pea mingit proportsiooni kohaldama, sest see 40 eurot on juba nii väike summa, et 40 euro eest teeb iga täitur tööd. Kui näiteks võlgnik on varatu ning teen politseile taotluse asendada karistusega, siis kohus otsutab, kas võlgnik läheb istuma või saab 18 tundi ühiskondlikku kasulikku tööd. Aga mina teen ju selleks tööd, kammin läbi kõik registrid, käin isegi võlgniku kodus vaatamas ka tal on mingisugust tema vara. Aga kui võlgnik on varatu, siis mina ei ole süüdi, et ma suudan 0 eurot sisse nõuda, aga tööd ma ju teen. Mul ei saa olla lauapeal toimikut, mille jaoks ma ei ole ühtegi päringut teinud. Toimub järelvalve meie töö üle ning kui nähakse, et mina ei ole ühtegi päringut teinud, saan mina karistada. Igast toimikust jääb maha jälg, kui palju realselt on tööd tehtud. See, et täitur ei saa võlga kätte ei ole täituri süü, vaid see on kogu meie süsteemi süü. Hiljaaega tahtsin teha õiguskomisjonile ettepaneku. Hiinas on kõik id-kaardi põhine, ostad sa bussipiletit või teed mõnda muud toimingut. Selgub, et sul on riigile mingi trahv tasumata ning tulemuseks ongi see, et sa ei saa osta bussipiletit enne, kui trahv on tasutud. Venemaal tehti elatisvõlgnikega väga jubedalt. Venemaal pandi linn kinni ja kui tahtsid linnast välja sõita ning olid võlgnik, siis kas võeti auto või maksid alimente. Kui ka meile selliseid võimalusi anda, siis kogu süsteem peaks olema riigi käes. Riigil on alati rohkem võimu kui eraõiguslikel inimestel. Kui riik tahab, et asi toimiks efektiivsemalt, siis peaks riik anda täituritele võimu, aga kontrollima neid.

Laura Tšernova: Kas Kohtutäiturite- ja Pankrotihaldurite Koda on võtnud päevakorda antud teema kohta käivaid küsimusi või plaaninud seda teha?

Kohtutäitur: Aktiivsemalt me suhtleme ministriga, täpsemalt õigusloome osakonnaga, kus me teeme tohutuid ettepanekuid. Riik peaks aru saama, et seaduses on kõik ühtemoodi. Võimul olev erakond ei saa kohaldada seadust enda moodi. Ei saa olla, et riik tuleb täiturite ette ja küsib, kas teil on ettepanekuid, kuidas näiteks elatisvõlgnikke veel pitsitada. Need ideed peaksid tulema riigi poolt. Seadusandlus võiks läbi mõelda seaduste tegemisel, kas kohus realselt kohaldaks sellist asja. Seadusandlus teeb seda mis tema tahab ja ei arvesta praktikute ettepanekutega. Kohus ütleb tihti, et tegemist on põhiõiguste riivega ja praktikute ettepanekuid ei saa kohaldada.

Lisa 4. Intervjuu Justiitministeeriumi ametnikuga

Tallinn, 2017

Laura Tšernova: Millised nõuded on Teie arvates kõige sagedasemad ja miks?

Justiitsministeerium: Erapraktikas olen eraõiguslikele nõuetega kokku puutunud. Avaliku nõuete portfell on tegelikult väga suur. Kõige suurem liik on peamiselt vääртеoasjad, mida nõuab sisse Politsei- ja Piirivalveamet. Siis on kindlasti veel suur osakaal ka kohalikel omavalitustel (parkimistrahvid, bussitrahvid). Trahviotsuseid teevad ka erinevad inspeksioonid. Suur osa nõuetest tuleb ka kohtuasjadest. Ning ei saa üle ega ümber kindlasti Maksu- ja Tolliameti nõuetest, millest suur osa jõuab ka kindlasti täitemenetlusse. Eraõiguses kindlasti igasugused kiirraenud, kommunikatsiooninõuded.

Laura Tšernova: Kuidas hindate Teie tänapäeva Eesti sissenõudmissüsteemi (sissenõudmissüsteemi)?

Justiitsministeerium: Siin on natuke raske vastata, sest ma pole ise sissenõudja, olen olnud esindaja. Tean, et neil on erinevad võimalused, et nõudeid arestida, tasaarveldada jne. Neil on tegelikult seadusandja poolt antud need esmased meetmed nõude sissenõudmiseks ja maksumenetlus erineb täitemenetlusest kohe kindlasti, juba see vaade on erinev. Täitemenetluses tuleb arvestada ka sissenõudja ja võlgniku huvidega. Aga minu arusaam, mis puudutab maksumenetlust on see, et neil on laiem võimalus. Täitemenetluses on kõik ära reguleeritud ja on väga spetsiifiline ja jõulisem. Maksuhalduril on need hoovad kuidagi tugevamad, täiturid peavad rohkem võimlema.

Laura Tšernova: Täna tegelevad vara realiseerimisega ainult kohtutäiturid. Kas see võikski nii jääda või võiks ka maksuhaldurile anda sellise võimaluse?

Justiitsministeerium: See on riigi otsustada. Ilmselt on mõistlik, kui vara müügiga tegelevad professionaalid, kes on vastavad koolitused saanud ja tegelevad sellega igapäevaselt. Tänapäeval on pigem see, et riik annab enda tegevusi ära. Ma ei näe miks peaks riik võtma endale tööd juurde. Selleks jääb ressursi väheks. Mina ei poolda seda, et riik funktsioone üle võtab, kui see ei ole vajalik. Mina ei näe seda, et näiteks Politsei- ja

Piirivalveamet hakkaks tegelema vara müügiga. See müügiosa peaks ikkagi olema täitemenetluses. Küsimus, kas see peaks olema laialdasem on eraldi teema.

Laura Tšernova: Mis Teie arvate kas maksuhaldurile, kohtutäituritele ning teistele avaliku võimu kandjatele on seadusega antud piisavalt volitusi, et teha enda tööd võimalikult efektiivselt või peaks õigusi olema rohkem/vähem?

Justiitsministeerium: Maksuhalduril on ilmselt need hoomad piisavad. Neil on tegelikult olemas hoovad, et sundida inimest nõuet tasuma. Kellelt võtta on, siis tegelikult saab maksuhaldur väga efektiivselt ka nõude sisse nõuda. Kui inimesel pannakse ikkagi konto kinni, ju ta siis ka välja ilmub. Inimesega on vaja kontakt saada. Teine küsimus oli see, et kas täituril on piisavalt hoomasid. See on keerulisem, sellepärast, et kui võtta 90.ndate algus, siis oli neid võimalusi palju rohkem. Oli võimalus arestida väga suur osa elatismiinumist, mis tähendas seda, et sai teha kokkuleppeid.

Laura Tšernova: Kas Teie arvates on nõuete sissenõudmisprotsessis probleeme? Kui jah, siis millised on need probleemid?

Justiitsministeerium: Kõige suurem probleem on see, et varjatakse oma sissetulekut. Samuti inimestel puudub vara, mis seostub temaga ja mida saaks võtta. Täna on see aga väga suur takistus, sest inimestele tuleb miinimum tagada. Mina olen isiklikult selle poolt, et kolmanda isiku kontodega seonduv peaks üle vaatama. Elatissummad iga aasta tõusevad. Mis on veel probleemiks, siis kontakt võlgnikega, igasugune dokumentide kätteotimetamine on puudulik. Palju on selliseid, kes varjavad ennast ja ei hoia enda dokumente korrektselt.

Laura Tšernova: Millised võiksid Teie arvates olla probleemide lahendused/ettepanekud?

Justiitsministeerium: Kui me täna võtame selle, et kuidas sundida inimest oma nõue täitma, siis tegelikult hakkab see pihta inimese mõtlemisest. Elatishaha puhul on tehtud mitmeid samme, igasuguste lubade peatamine. Kõik need tegelikult piiravad inimese tegutsemist. Need on väga tõsised inimese põhiõiguste riivega seotud muudatused ja kokkuvõttes me jõuamegi sinna, et meie võime mis iganes tahta, aga kui seadusandlus otsustab teisiti, siis nii on. Kõik saab alguse regulatsioonist, seadusandja tahtest. Kõik see tuleb isiku põhiõiguste arvelt. Kõiki asju nagu näiteks riigist lahkumine, lubade äravõtmised on olnud kaalumise all,

aga need ei ole saanud toetust, sest see riivab inimese põhiõigusi. Mina isiklikult näen seda, et hoomasid tuleks juurde anda, aga see kõik käib jube keeruliselt, sest kõik tuleb millegi arvelt.

Laura Tšernova: Tahan ikkagi Teie kommentaari kohtutäituri tasu kohta. Kui täituril õnnestub 0 eurot sisse nõuda, siis kas ja kui palju ta tohib täitekulu võtta?

Justiitsministeerium: Siin ongi kaks poolt. Kui võtta ja lugeda kitsalt ja grammatiliselt regulatsiooni, siis ongi nii, et kui ei õnnestu midagi sisse nõuda, siis tasu ka ei saa. Minu hinnangul 0 ei pea võrduma 0-ga, kuigi seaduse tekstist võib seda välja lugeda. Kõrgem kohus on ka täna öelnud, et kui nõue aegub ära, siis täituril on õigus põhitasule. Põhitasule sellesmõttes õigus, et ta peab hindama oma tegelikku töömahtu, kas see on siis 30%, 50% või mõnikord ka 100%. Nagu ka kõrgem kohus on öelnud, et see pole alati 10% või 50%, vaid tegemist on kaalutlusotsusega. Kindlasti on väärtus see, et see peaks kaasa tooma mingisugust bürokraatiat. Kuna tegelikult täna on kohus öelnud, et täituritel on põhitasule õigus, siis me ei pane pahaks seda, et osad võtavad tasu, osad ei taha seda. Aga probleem algas sellest, et inimesed ei saanud aru, miks osad täiturid võtavad rohkem ja teised vähem sama tehingu eest.

Laura Tšernova: Kas Kohtutäiturite- ja Pankrotihaldurite Koda on võtnud päevakorda antud teema kohta käivaid küsimusi või plaaninud seda teha?

Justiitsministeerium: Ikka analüüsitakse neid asju. Mina vastutan kutse eest, aga neid mõtteid on pidevalt ja ka täna õiguskomisjon arutab, et täituritele tuleks teatud tööriistu juurde anda. Täituritel on ka palju mõtteid, mida me lauale tuua.

Laura Tšernova: On Teil midagi lisada?

Kokkuvõttes võibki öelda, et siin on kaks varjundit. Ma saan väga hästi aru, miks on antud maksuhaldurile see erisus, kuna see ju puhtalt tähendab riigikassa täitumist. Selge see, et kui maksuhaldur teeb seda efektiivselt, siis riigikassa täitub ju paremini. See, et anda laiemale ringile kõik erisused nõuete sissenõudmiseks on kindlasti ebaproportsionaalne ja ma kindlasti ei toeta seda. Teiste sissenõudjate puhul ei saa nende tegevust võrrelda MTA-ga. Ei saa olla, et riik eelistab enda nõudeid ja teised vaadaku kuidas ise saavad. Vaadata tuleb sissenõudjaid

võrdselt. Kindlasti asi läheb aastatega paremaks, kui me vaatame ka näiteks seda, et täituritel on kohe varsti kasutada täitemenetluse infosüsteem nimega e-täitur. Kui see hakkab toimima, siis läheb täituritel kogu täitementlus kindlasti hulda efektiivsemaks. Ma näen, et sellega võidab kokkuvõttes ka riik.